

ISSN 1220-5761

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL III • NR. 45 (146) • 12-18 noiembrie 1992 • 16 PAGINI • 35 LEI

Masă rotundă la G.D.S.:

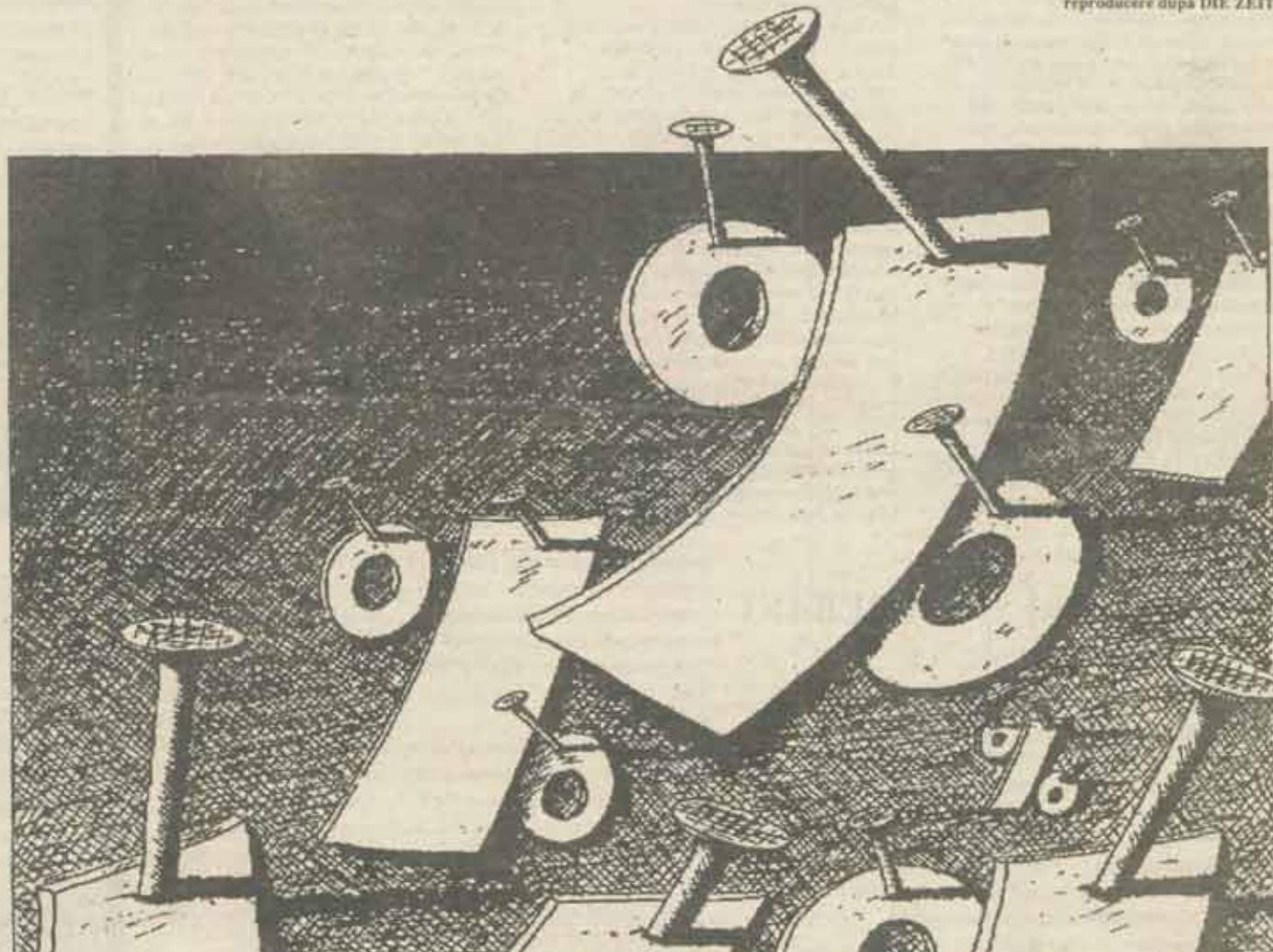
**Ultimele luări de poziție ale
U.D.M.R. privitor la minorități
și problema națională**

Participanți:

Varga Attila, Szilágyi Zsolt (deputați U.D.M.R.), Gabriel Andreescu, Mihai Șora, Mariana Celac, Ana Șincai, Sorin Vieru, Radu Popa, Thomas Kleiningher, Sorin Antohi, Andrei Cornea, Mircea Diaconu, Florin Iaru

Pag. 8-11

reproducere după DIE ZEIT

**Politicienii față în
față cu Guvernul
- declarații, comentarii -
Pag. 6-7**

Monica Lovinescu:

**"GARDĂ
INVERSĂ"**

de Paul Goma
- recenzie -

Pag. 14

O ASCENSIUNE RAPIDĂ ȘI BRUTALĂ

În urma discuțiilor dintre grupurile parlamentare, partidului comunista (denumit acum Partidul Socialist al Muncii) și Partidului România Mare le-a revenit președinția Comisiei pentru Cultură, Artă și Mijloace de Informare în Masă. Inițiativele legislative și controlul instituțiilor specifice intră astfel în responsabilitatea unor vechi mercenari ai clanului Ceaușescu, cum ar fi Adrian Păunescu și C.V. Tudor, având anterior sarcini precise în cadrul politicii anticulturale a acestuia și cunoscuți, după revoluție, prin propaganda lor suburbană, antidemocratică, xenofobă și șovină. Este evident că adeverății deținători ai puterii în stat, respectiv principalii manipulatori ai structurilor parlamentare, președintele Ion Iliescu și actuala conducere a FDSN, sunt cei ce au oferit prerogativele domeniilor sensibile ale creației și informației unor personaje atât de compromise. În același timp, nu ne poate decât surprinde faptul că opoziția

parlamentară este cosemnatara unor astfel de înțelegeri, contribuind la legitimizarea lor. De altfel, împărțirea responsabilităților pe comisiile permanente ale Parlamentului urmează validării în Senat, fără nici un vot contra, a lui A. Păunescu și C.V. Tudor, deși existau restricții constituționale în acest sens.

Ascensiunea extremităților după alegerile din septembrie se dovedește, în concluzie, mai rapidă și mai brutală decât ne aşteptam. De peste doi ani, actuala echipă de la putere, strinsă în jurul președintelui Iliescu, face un apel către noi să contribuim la ridicarea prestigiului României în lume, invitând la luarea în considerare a schimbărilor democratice. Din păcate, atât timp cât destinele culturii, și deci ale spiritualității acestei națiuni, sunt date pe mîna simbolurilor inacceptabile pe care le-am numit, nu putem să prevedem decât evoluția spre un regim dirijat de persoane aflate la fel de în afara lumii civilizate ca și cele ale regimului răsturnat în decembrie 1989.

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

În numărul viitor:

● TINERII - o nouă generație de sacrificiu?
 (anchete, reportaje, mărturii) ● DESPRE ÎNVĂȚĂMÂNTUL
 ROMÂNESC - un interviu cu Sorin Antohi ● Festivalul național
 de teatru "Ion Luca Caragiale"

Stimate domnule Bentoiu,

Poate că ar fi trebuit să adresez aceste rânduri Consiliului de conducere al

Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor și nu dumneavoastră, care "ne-ați pus în față unui fapt implinit", citindu-ne o cerere de demisie din funcția Președinte al Uniunii, cerere împecabil gîndită și redactată și, mai ales, de o fermătate ce nu admite nici obiecție, nici replică. Cred totuși că, în ciuda prevederilor Statutului, Consiliul ar fi avut latitudinea și obligația morală de a temporiza măcar luarea unei hotărâri atât de grave. Nici una dintre părți nu ar fi fost astfel lezată, soluția fiind găsită poate intr-un viitor nu prea îndepărtat (și care ar fi fost, poate, revocarea hotărârii dumneavoastră).

Nu contestă nimănii faptul că ați făcut parte din echipa de sacrificiu (îmi pare rău, dar expresia, devenită capital electoral în ultima vreme, redă în acest caz întregul adevăr), care a condus barca treburilor publice pe apele tulburi și nesigure din ultimii trei ani. Pentru Uniunea Compozitorilor, preluarea responsabilităților de către dumneavoastră a fost non plus ultra beneficiu, ci chiar salută. Nu mi-e teamă de a deveni redundant și anotimp repetând lucruri bine cunoscute: faptul că sunteți o competență, inclusiv de dincolo de profesie, în materie de legislație și de administrație fermă și

neobosită, de pildă, ceea ce a făcut, între multe altele, ca Uniunea să revină în clădirea Palatului Cantacuzino (restaurat din fondurile Uniunii și derobind Ministerul Culturii de această povară financiară); ați dat astfel posibilitatea și Muzeului "George Enescu" să-și recupereze spațiile firești în numita clădire și să-și înceapă refacerea din cenușă. Alte însemnante izbinzi, înințând de funcționarea internă a breslei creatorilor muzicali, au situat Uniunea Compozitorilor la un nivel de existență mai mult decât onorabil. Ați mulțat, în temeiul pregătirii dumneavoastră juridice ce fericit o dubleză pe cea muzicală, la elaborarea legii dreptului de autor, o lege modernă, atinând la normele internaționale, ceea ce va atrăi stima tuturor acelor cu care ați lucrat în această direcție.

Înțelege oricine că ați cheltuit energie și potențial nervos pentru o asemenea muncă, ceea ce nu a fost decât în detrimentul proprii creații artistice. Se înțelege că ați fost secondează numai în parte de colegii de meserie (explicația constând în egală măsură în încredere de către ați bucurat și comoditatea izvorășită din structurile individualiste și egoiste ale artiștilor). Nu au fost excluse, dacă ducem raționalul mai departe, nici adversitățile (de recunoaștere ce să mai vorbim...), ceea ce nu-v-a produs decât anărăciune. În față acestor date-argument, ce mai poți zice? Să totuși! Așa cum am spus și cu ocazia recentei sedințe a Consiliului Uniunii, sunteți unul dintre puțini oameni alesi (alții au fost în alte cazuri "desemnați") după 1989 să conduceți într-un spirit demn și democratic destinele unei obști de loc neînsemnale în această fază. Dacă ne uităm în jurul nostru, se petrec, sub

pretextul diferitelor "remaneri" și reorganizări, tot felul de abandonuri sau înlocuiri ale oamenilor capabili din fruntea instituțiilor culturale. Vechile criterii, insinuate perfid prin etichete precum "capacitatea organizatorică", "fermitate", "consecvență", revin la suprafață. Dacă se întâmplă însă ca un profesionist de primă mină să aibă și aceste calități manageriale – este cazul dumneavoastră –, atunci, o dată cu presunția factorilor obiectivi, se mai adaugă presunția acelora care sunt puși pe cariera administrativă, pîndind locurile din fruntea piramidei. Ei sunt foarte bine că, spre dozeșire de ei, profesionistul, tot de nostalgia cabinetului său de creație și lehămetit de greutățile ce se tot acumulează, mai devreme sau mai tîrziu va ceda. Dar vor putea fi conduse teatrele, instituțiile de cercetare sau cele de învățămînt artistic de altcineva decît de oamenii de profesie? Într-o situație normală, cum pare să fie cea spre care nădăduiam că ne îndreptăm, nu. În altă, precum aceea pe care abia am trăit-o, da. Este posibil să vedem reinstaurîndu-se la cîrmă activității.

Chiar dincolo de interesele immediate ale breslei, față de care, sunteți convins, veți fi alături și de aici înainte, mi se pare necesar a medita la imaginea, chiar dacă nu cu total catastrofică dar posibilă, pe care am înfățișat-o. Mă gîndeam dacă este o întîmplare că un anumit punct din Statutul Uniunii Compozitorilor, la a căru elaborare ați avut o contribuție esențială, vă ajută acum să vă prezentați demisia fără putință de reacție din partea celor care, cu atită incredere, v-au adus atunci investitura.

GHEORGHE FIRCA

Către revista "22"

NEDUMERIRI ȘI ÎNTREBĂRI

- Dacă se cunoaște practicarea relațiilor sexuale între animale de același sex?
- Urmează justificarea altor aberații sexuale și eventual al toxicomaniei a persoanei?
- S-a făcut un sondaj al opiniei publice românești cu privire la acceptarea celor două aberații sexuale, de către cei doi reprezentanți ai Revistei "22", redactorul șef dna. G. Adameșteanu și un redactor dl. G. Andreescu?
- Dacă întreg G.D.S. sau măcar majoritatea lui stabilită democratic este de acord cu cele cuprinse în pagina referitoare la aprobată homosexualitate și a lesbianismului?
- Întreaga pagină 13 a numărului din 28 august - 3 septembrie 1992 al săptămânalului "22" este o încurajare, prin înlăturarea oricărora eventuale excluderă a tinereții spre practicarea homosexualității și a lesbianismului?

Să ne mai mirăm că asemenea atitudine dă apă la moară partizanilor sănătății, care nu vor exita să strige: iată ce schimbare vă propune G.D.S.!

Să așteptăm din partea revistei "22" propunerile pentru un eventual guvern de homosexuali și lesbiene ca să dovedim lumii că de "europeni" am devenit?

PETRE IOGU

FALSUL "EUROPEANISM"

Dacă "22" ar fi propus cititorilor doar ca temă de discuție "homosexualism și lesbianism" ar fi fost o situație. Dar redacția nu ne propune, ci ne impune acceptarea celor două aberații sexuale ca pe o condiție a "europenismului" nostru, iar Comitetul Helsinki "deplinge" negarantarea prin lege a acestor "drepturi și libertăți" ale unei minorități.

Cind a lăsat Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România - Comitetul Helsinki hotărârea în cauză? Cu unanimitate de voturi sau cu majoritate, doar? Dar,

considerind, că ipoteză numai, că este o hotărîre a majorității membrilor Comitetului Helsinki ce reprezintă această față a poporului român: un mentor de opinie ori un stricător de moravuri, în acest caz?

Dar Grupul pentru Dialog Social cind a adoptat aberația hotărîre a susținerei unor aberații sexuale ca homosexualitatea și lesbianismul?

Deontologia profesională invocată este respectată cind doamna G. Adameșteanu susține textual "Recent în Germania, cu multă presă de față, s-au impus căsătoriile". S-au impus în sensul că au fost legalizate ori s-au cerut numai de către homosexuali, ceea ce este altceva? Ceea ce dinca numește "firește", în cazul homosexualității și al etalării acestor relații omenești de tip patologic, este firesc, al firii adică? Cui folosește propaganda acesta râu mascată cu pericolul unei posibile explozii de SIDA?

O lume care și-a pierdut reperele morale și exigențele moralei poate fi mai lesne manevrată decât una care cunoaște limitele patologice ale sexualității și oprește încărcarea lor în interesul speței umane și al frumuseții ei morale. Căsătorii între bărbați? Căsătorii între femei? Tatăl și fiul nu sunt și ei bărbați? Dar mama și fiica nu sunt și ele femei? Ei nu au dreptul să fie homosexuali și între ei, ori lesbiene între ele?

Atunci ce înseamnă incestul? Sau, în numele asemenașii gresite înțelegeri a drepturilor și libertății persoanelor vom eradică noțiunea și cu ea și morală?

Crede conducerea și redacția săptămânalului "22" că înaintea problemelor tinereții, înaintea problemei Bucovinei, înaintea gomajului, înaintea extremismelor naționaliste de tip PUNR și UDMR, înaintea eliminării consecințelor teritoriale ale pactului Ribbentrop-Molotov, cea mai presantă problemă românească este legalizarea homosexualității și a lesbianismului?

Care este punctul de vedere al GDS și al săptămânalului pe care îl acoperă cu autoritatea sa morală față de acest fals "europenism" și față de morală creștină?

G. STĂNESCU

IMPORTANT

Revista noastră asigură în continuare contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției: costul unui abonament ridicat de la sediu (Calea Victoriei nr. 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la redacție, este de 390 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 11% în raport cu costul real).

Pentru abonamentele expediate prin postă, costul va fi de 490 lei (adică o reducere de 14%).

Cititorii din străinătate se pot abona la revista "22" depunând costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tîriac S.A. București: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificația: PENTRU REVISTA "22") sau trimițând un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTETI CUMPĂRA DIN STOC:

Numere vechi, după cum urmează: din anul 1990 numerele 16, 18, 19, 20, 21, 23, 28, 33, 35, 37, 41, 49, iar din anii 1991 și 1992 - orice număr. Exemplarele vechi din anii 1990 și 1991 vor fi comercializate la prețul de 25 lei/ex., indiferent de prețul de vinzare înscris pe ziare. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" și Ediția specială "22" - "Suspiciune de fraudă".

Redacția revistei "22" anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția revistei "22" este interzisă.

ANUNT

Cu părere de rău îi anunțăm pe abonații noștri că de la data de 1 noiembrie 1992 se sisteză abonamentele cu reducere pentru pensionari, studenți, elevi, deținuți politici și veterani de război, din cauza intreruperii sponsorizării lor (temporar, sperăm) de către Institutul Național pentru Democrație. Abonamentele încheiate pînă la 1 noiembrie a.c. rămîn valabile.

GABRIEL
ANDREEȘCU

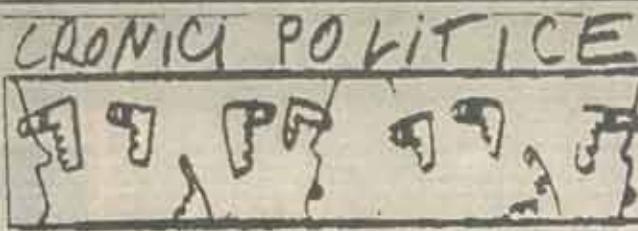
POLITICA DE SUBSOL

Și valurile, cu agitația lor la suprafață, ne fac să uităm că marea se întinde dedesubt. Spectacolul politic asupra căruia se concentrează în ultimul timp mass-media ne fură atenția de la evenimente mai semnificative, deseori, decât temele vedete. Câtă atenție s-a dat, spre exemplu, deciziilor de ultimă oră ale Ministerului Afacerilor Externe? Nici nu s-au vîndut ultimele exemplare din cărțile lui George Orwell și iată, M.A.E. introduce restricții cu privire la folosirea cuvintelor Ardeal și Transilvania. Că eminențe de la M.A.E. îndrăznesc din nou să dea norme lingvistice era un lucru improbabil înainte de alegeri. Același M.A.E. recidevează cu o decizie la fel de stranie: prefecturile au primit prin telexuri sau faxuri ordinul de a anunța și a solicita aprobarea întîlnirilor cu persoane străine. Că o prefectură trebuie (sau nu) să informeze asupra contactelor este un lucru asupra căruia se poate discuta. Prefectura rămîne o instituție guvernamentală și, în principiu, primește ordine cu privire la activitățile considerate importante. Dar, chiar dacă s-ar accepta faptul că întîlnirile cu străinii sunt de acasă "importanță", ordinele trebuie să "curgă" de la primul-ministru, sau de la Departamentul administrației locale. În orice caz, nu de la Ministerul Afacerilor Externe. De ce, atunci, telexurile și faxurile au venit de acolo? Se cunoaște faptul că M.A.E. constituia un teritoriu al securității (adică, o parte a securității). Deci unul din centrele principale (și abuzive) ale puterii. Din acest motiv, reprezentanții României în străinătate au rezistat mult timp la posturile lor, deși noua echipă de după revoluție realiza că situația avea de ce să trezească consternarea partenerilor occidentali. După cîțiva timp s-au schimbat (cum afirma, la un moment dat, dl. Adrian Năstase, în proporție de 80%). Adică – de această dată comentariul aparține ambasadorului Olandei, într-un interviu din "22". Coen Stork fiind cel mai pitoresc, dar și mai serios ambasador din România – cei mai răi din țară au plecat în străinătate, iar cei mai răi de acolo au revenit în țară. Vedem acum că "alesul" Ministerului Afacerilor Externe a devenit într-un timp a două persoană ca importanță din partidul președintelui Iliescu (numesc, evident, FDSN) și președintele uneia din Camere. Dată fiind importanța securității în viața internă a țării, s-a gîndit, probabil, că ea ar trebui să se manifeste și "pe viu", nu numai ocult (ca scenariile de conflicte puse la punct de dl. Măgureanu) și atunci devine de înțeles de ce M.A.E. ajunge să trimîtă hotărîri prefecturilor, organe ale guvernului pe lîngă administrația locală. Iată de ce presa ar trebui să dea mai multă atenție comportării unor instituții care sunt, în fond, sediul mișcărilor autentice de forțe în stat.

O "secțiune" în alte minister și instituții

ofere imagini analoge. Înceț, înceț, acestea trec sub conducerea protejaților președintelui, cîndu-se funcții care repetă vechile mijloace polițiste ce au subminat viața țării sub regimul Ceaușescu. Dar este bine să-ji arunci ochiul și mai în adînc. Înspire diferite puncte cardinale sănătoșii oameni ai ministerelor, ai comisiilor din parlament, ai tot felul de organisme inventate de guvern, care fac să roșească pe compatrioții lor normali cu care, întîmplător, se întîlnesc. Grobianismul, poftă de cîștiguri meschine și poziții lor (în numele instituțiilor țării) creează o imagine penibilă în ochii străinilor. Iar acasă, în întreprinderi, foști securiști retrăși la pensie sănă reangajați în posturi apropiate de conducere (consilieri juridici, spre exemplu). Nu ar fi nimic rău dacă ei s-ar integra în viața socială în mod firesc, reducînd tensiunea lăsată de istorie. Dar, prin prezență, nu fac decât să refunchege o rețea de tip mafia ale cărei personaje vor adăuga mult rău și prea puțin bine. Cum este posibil ca acești neavenui să ne reprezinte și să ne dirijeze? Evident, sănăcei care dădeau marca primitivă a regimului Ceaușescu. Mișcarea lor veselă, după alegeri, sugerează că ne aflăm în fața unei reveniri generale, insuficient lăuată în seamă, deși reprezintă una dintre cele mai importante radiografii făcute evoluției și mai ales, perspectivelor politice.

Totuși, pînă unde va merge acest proces? Nu numai viața parlamentului arată că bruschețea cu care acționează coaliția FDSN, PUNR, PRM, PSM duce lucrurile, rapid, spre o restaurație în forță. Cum se va mai opri mișcarea care îl pune pe foști în situația de a-și lua o revansă completă și care va face ca instituțiile să funcționeze pe bază de resentiment? Ion Iliescu, mai puternic ca oricând, își țese plasa cu dexteritate din această materie umană arrogantă, obtuză, care nu ar fi nimic fără docilitatea pe care președintele îl dă prilejul să și-o confirme. De altfel, aşa cum bine au arătat alegerile, I.I. este alesul părții celei mai puțin informate, și conservatoare, din societate. El nu numai că mizează pe această categorie dar, contrar unui elementar compromis social, încearcă să o extindă, să-i asigure întîietatea. Prin pătrunderea sistematică a mercenarilor lui I.I. în principalele instituții care controlează funcționarea statului (Curtea Constituțională, Curtea Supremă, C.N.A. și.m.d.) independența puterilor devine, pe zi ce trece, un principiu fără conținut practic. În raport cu tot ceea ce am spus pînă acum, Ion Iliescu tinde să se apropie de predecesorul său, Nicolae Ceaușescu. Va merge Ion Iliescu chiar astăzi de departe, încît să repete destinul acestuia, pînă la capăt?

HORATIU
PEPINE

22

IMAGINI DIN TRIBUNĂ

FSN și Convenția Democratică au apărut împreună prima dată ca să relateze despre cum s-au desfășurat negocierile cu FDSN. A fost o măsură de precauție împotriva răstălmăcîrilor, dar inevitabil și afirmarea publică a unei alianțe. Convenția refuzase să trateze separat cu FDSN pentru președinția Camerei Deputaților și sprijinise candidatura FSN. Petre Roman se arătase recunosător pentru solidaritate, deoarece văzuse în ofertele FDSN o încercare de marginalizare a formațiunii politice pe care o conduce, dar și de divizare a noii opozitii unite. În decursul discuțiilor pentru formarea guvernului, cei care se puteau deja considera în opozitie își descooperiseră destule puncte comune pentru a prezenta un punct de vedere unitar, chiar și în privința unei strategii economice. Dar de aici și pînă la o acțiune consecventă solidară a rămas o distanță destul de mare.

Să încercăm să vedem pînă unde poate merge solidaritatea dintre partidele din Convenție și Frontul Salvării Naționale. Săptămâna trecută, la Camera Deputaților s-a petrecut un episod semnificativ. Pentru președinția comisiei economice, din partea opozitiei apăruseră doi candidați: Mircea Ciumara, unul dintr-economisti de bază ai PNȚCD, și Adrian Severin, protagonist al reformei în varianta FSN. Cui să revină comisia economică? Rivalitatea celor doi a condus la ideea unui artificiu: opozitia a decis să propună înființarea unei comisii speciale pentru privatizare, care să revină lui Adrian Severin, în timp ce comisia economică obișnuită urma să fie revendicată de domnul Mircea Ciumara. Am asistat, în cele din urmă, la o surpriză. Grupul PNȚCD, în plenul adunării, refuză ideea unei comisii de privatizare, aducînd argumente de natură principală: privatizarea n-ar putea fi separată de problemele economice generale. Argumentul a fost reluat cu o ciudată agresivitate teoretizantă. În definitiv, domnul Ciumara constatașă că o comisie specială pentru problemele reformei ar fi plasat pe planul al doilea importanță comisiei economice obișnuite și, desigur, i-ar fi redus propria influență. Ca urmare, votul ne-a pus în față unei situații greu de prevăzut: PNȚCD votează împreună cu FDSN împotriva FSN și a partenerilor din Convenție. Comisia de privatizare n-a mai luat ființă, dar PNȚCD obținuse o victorie pe care era greu să-o explice opiniei publice. O ușoară derulă propagandistică a cuprinzî grupul PNȚCD, care trebuia să combată presupunerile că se raliase stîngii, neputind, în același timp, să-și facă publice motivațiile, iar pînă la urmă, victoria s-a transformat într-o infringere usturătoare: președinția comisiei economice n-a revenit domnului

Ciumara, Frontul Democrat al Salvării Naționale ținînd să-și impună propriul candidat.

Mai importantă poate decât această înfringere este împrejurarea că grupurile Convenției Democrate au început să acționeze contradictoriu. Proiectatul consiliu de coordonare al parlamentarilor aleși pe lista Cheii nu s-a putut realiza din multe motive, dar la situația de felul celor descrise mai sus nimănii nu se așteptase. Opoziția, deși mai importantă numeric decât în prima legislatură a Parlamentului, nu poate realiza nimic decât printr-o politică concertată. Grupurile opozitiei au de ales între a încerca să propună programe distincte, afirmîndu-și individualitatea, dar cu riscul de a nu obține nimic, și a propune un program minimal, mai general, care atenuiază diferențele, dar cu șanse superioare de reușită.

Frontul Salvării Naționale e mai conștient de această situație, deoarece la orice înțelegere între Convenție și FDSN va rămîne într-o poziție marginală, unde nu va mai întîlni, ca posibil partener, decât UDMR. PNȚCD, cu o pondere superioară, a bănuit însă că poate merge pe cont propriu și a demonstrat că are gustul riscului. Desigur, se poate spune că miza nu a fost foarte importantă, dar înfringările mici, neglijabile în aparență, se pot transforma prin acumulare într-un eșec de proporții.

O piatră de încercare pentru politica opozitiei va fi și replica pe care o va da cabinetului propus de domnul Nicolae Văcăroiu. Imediat după prezentarea premierului desemnat la Cotroceni, am distins, dacă nu atitudini diferite, cel puțin nuanțe diferite care pot evolua divergent. Petre Roman a afișat un dispreț discret pentru fostul său subordonat, un funcționar fără personalitate, dar a exprimat o acceptare de principiu. Nicolae Manolescu s-a abținut diplomatic de la orice comentariu. Horia Rusu a fost foarte sever, neputîndu-și săptăni decepția și declarînd că nu poate sprijini un guvern de așa-numiți specialiști. Corneliu Coposu a făcut o declarație strict denotativă, în maniera sa foarte supravegheată, din care nu se poate deduce decât poziția politică de principiu. Ce va ieși de aici vom vedea în zilele următoare. Oricum, e interesant să observăm că pînă și în cadrul FSN am putut distinge nuanțe diferite. Adrian Severin a fost, spre deosebire de Petre Roman, mult mai sever față de propunerile sumare ale domnului Văcăroiu, considerîndu-le destul de străine de un program cu adevărat reformist. Ezitările par a se trage din împrejurarea că opozitia nu și-a definit suficient de clar obiectivele.

HELMUTH FRAUENDORFER

PLEDOARIE PENTRU UN DIALOG DESCHIS

În octombrie 1990, Fundația Heinrich Böll a organizat la Timișoara o conferință internațională, având ca temă "Democrația și drepturile omului". A fost prima conferință de mare amploare, cu participare internațională, care a avut loc în România după răsturnarea clanului Ceaușescu. Peste 800 de persoane din România și din străinătate au participat la această conferință. În mai multe grupuri de lucru, au abordat teme diferite, cum ar fi: democrația și drepturile omului, psihiatrie și abuzul psihiatric, procedura penală, analiza legislației, polizia și serviciul secret, cît și situația minorităților într-un viitor stat democrat român. Însă nu pot să afirm că ne aflăm pe deplin satisfăcuți și mulțumiți în acest atunci numit viitor de stat democrat. Bineînțele, de atunci s-au schimbat multe în România. Unele lucruri s-au schimbat în pozitiv, altele în

negativ, sau schimbările au fost mult prea lente, necorespunzătoare așteptărilor. Ceea ce mă bucură însă este faptul că participanți și participanți la conferința de la Timișoara se regăsesc și aici. Căci da, conferința de la Timișoara a fost doar un început. Ea a dat un impuls și a facilitat cunoașterea reciprocă a participanților și a facilitat și un intens schimb de informații. Dar și aceste lucruri sunt importante, și aceste lucruri sunt necesare. Și cu astăzi mai prioritic consider acest moment, în care ne-am propus să discutăm cîteva aspecte ale problematicii.

Și, în acest context, aş dori să accentuez un lucru, și cred că o pot face în numele tuturor invitaților din străinătate, deoarece pe majoritatea dintre ei li cunosc. În mod sigur nu a venit nimeni să dea altora lecții. N-a venit nimeni aici ca un atotștiitor. Da, au venit aici și

experti din anumite domenii. Dar după conferința de la Timișoara am făcut experiența că tocmai acești experti mi-au spus sau mi-au scris că și ei au învățat mult cu prilejul acestei conferințe, de la colegii și partenerii lor, care trăiesc în România. Și mulți dintre ei au continuat să întrețină relații cu România pe plan individual.

Dialogul deschis, discuția – de acestea avem

acum nevoie. Nu e cazul să ne întărim cu imperitive, ci să ne confruntăm cu părerea unei alte persoane la un nivel național, dar totodată critic.

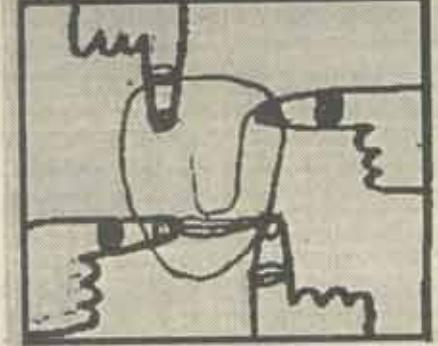
În acest context îmi amintesc de o propoziție dintr-un film al lui Mircea Daneliuc, A unprezecea poruncă, unde spune un personaj: "Hai să fim fraj, hai să ne urim ca frajii!". Sper că noi, în aceste zile, în care suntem împreună, vom putea uită ura acumulată de secole decenii

Foto: E. PARVU

ACCENTE

luy

întregi, și chiar înălțarea agresivitatea, care este latent prezentă în multe dezbatere pe tema minorităților, și sper să putem discuta clar și deschis, chiar dacă pozițiile diferă sau sunt contradictorii.

Știu că este de greu să te gîndești la toate aceste lucruri, cind se ivesc situații extreme. Dar nu doresc să se ivescă din nou conflicte similare, cum au fost acelea din martie 1990 în orașul acesta, și totodată nu doresc ca din nou să fie incendiata casa unei familii de romi sau să fie alungat vreun rom, căci toate aceste acțiuni sunt pur și simplu neomonestă.

Am constatat în ultimul timp cu mare îngrijorare existența unii născute din invidie, ură care a devenit într-un mod tristant un fenomen al societății. Ura, invidie pot apărea și din neștiință, ignoranță. Cred că-mi pot permite afirmația că minoritățile și populația majoritară din această țară nu se cunosc îndeajuns, deși

WILLIAM TOTOK

Situația minorităților în România privită din perspectivă istorică

La 15 octombrie 1992 s-au împlinit 70 de ani de la încoronarea lui Ferdinand la Alba Iulia ca rege al tuturor românilor, eveniment de alcătuire comemorat printre-o festivitate organizată în orașul-simbol al Unirii de la 1918. Desăvârșirea unității statale a însemnat, pe de o parte, o adevărată renăștere națională, pe de celalăt parte, regatul român întreg era confruntat cu o moștenire multi-națională nedoreită dar preluată odătată cu integrarea celorlalte provincii românești, în primul rînd a Ardealului considerat un tîmîn ancestral și totodată un simbol al devenirii naționale. În vechiul Regat a existat o relativă omogenitate etnică, în comparație cu noile provincii, Transilvania, Banatul, Bucovina sau Basarabia. În Proclamația de la Alba Iulia, adoptată cu ocazia marii adunării populare, au fost precizate, printre altele, principiile politice față de minoritățile naționale. Astfel, în documentul amintit se poate citi următoarea frază: "Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sănătățile său, și fiecare popor va primi drept de reprezentare în Corpurile legiuitorale și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc". Politicienii români au promis atunci că acest text de referință, în care se promiteau naționalităților largi drepturi lingvistice, culturale și administrative, va fi inclus în noua Lege Fundamentală. Repetările plingerii ale reprezentanților minorității maghiare, dar și nemulțumirea crescîndă a unor politicieni germani, care de altfel au sprijinit Unirea de la 1918, că drepturile proclamate la Alba Iulia nu sunt respectate în practică autorităților, au determinat puterile aliante să insiste că România să includă în viitoarea Constituție normele stabilite și legate de o politică minoritară liberală. Prin Acordul de la Paris, semnat de România la finele anului 1919, guvernul român se obliga să asigure deplina protecție a vieții și libertății tuturor locuitorilor țării fără deosebire de naștere, rasă sau religie. Prin articolul 8 al acestuia, Tratat se interzice orice fel de discriminare din pricina apartenenței la o anumită etnie. Una dintre condițiile pentru încheierea Tratatului de la Trianon, prin care s-a confiștit pe plan internațional unitatea națională a nouului stat, a fost, deci, crearea unui cadru juridic acceptabil de către toate părțile implicate, cu scopul dezamorsării unor posibile conflicte interetnice.

Acordul de la Paris a fost aspru criticat de numeroși politicieni români intrucât sub forma tratatului minorităților, s-a încercat să se slăbească caracterul unitar național al statului român, și prin făgăduieri – care din fericire nu au fost înțepătuite – tindea să facă din România o nouă nenorocită Austro-Ungarie. Am citat din alocuțiunea lui Vintilă I. Brătianu rostită cu prilejul dezbatării legate de adoptarea Constituției din 1923. Promisiunea solemnă a Regelui Ferdinand făcută cu prilejul încoronării, că Proclamația de la Alba Iulia va fi respectată întocmai și că toți cetățenii țării se vor bucura de aceleșii drepturi, indiferent de naționalitatea lor, parlamentarii de la București au ignorat-o, opinindu-i treptat un naționalism nedisimiluat, uneori chiar brutal și agresiv. Nimeni atât decât Octavian Goga, viitorul prim-ministrul sub a căruia egida s-au adoptat o seamă de legi antisemite, respingea vehement într-un articol publicat în anul 1923 temenile minorităților legate de o eventuală îngrădire a libertăților lor, mai ales după experiența negativă dobândită de aceștia în urma reformei agrare din anul 1921. "Sentimentul nostru obștesc refuză exagerările și xenofobia", scria Goga, (și) "n-a fost niciodată o coardă specială a psihologiei românești". După ce respinge "mult trămbițatele puncte de la Alba-Iulia", Goga adaugă într-un mod că se poate de semnificativ afirmația că în "marca adunare de la Alba-Iulia, noi nu am văzut (...) niciodată altceva decât manifestarea istorică a românilor din Ardeal pentru unirea cu Regatul, altceva nimic". Si mai împede el să articulea aceeași idee doi ani mai tîrziu: Proclamația "izvor de drept nu era, finăcă la Alba-Iulia, (...) poporul ardelenesc nu s-a manifestat decât pentru ideea unirii cu Regatul, rămnând celelalte hotărâri o codificare de ocazie a mentalității unor politicieni de provincie; sugestione pentru prezent nu putea fi, pentru că cele căteva declarații de doctrină nebuloasă, pe lângă ce jincesc principiile fundamentale ale unității de stat și sunt detestate de opinia publică, din punct de vedere practic sunt și rămân irealizabile". Definirea Regatului României ca "stat național unitar și indivizibil", – definire de altfel relativă și în Constituția post-revolutionară – a stîmuit la vremea respectivă vîîi controverse, mai ales în sinul organizațiilor minoritare care și vedea amenințată existența lor națională. Este

deosebită că Legea Fundamentală promulgată în anul 1923 cuprindea și articole prin care minorităților etnice li se garantau drepturile fundamentale. Însă unele formulări, ca "Români, fără deosebire de origine etnică", au fost percepute din partea minorităților drept intenții de omogenizare națională, deoarece accentul se punea pe cuvîntul român. Formulări asemănătoare au revenit periodic în limbajul oficial. În anii '80 le-a întrebănat și dictatorul național-comunist Nicolae Ceaușescu, cu intenția vizătoare a sugerării ideei omogenității naționale. Ceaușescu, vorbind la un moment dat despre cetățenii români de naționalitate maghiară, germană etc., a semnalat înlocuirea noțiunii oficial consacrate și admise pînă atunci în toate documentele publice pentru desemnarea minorităților. Este vorba despre temenul de naționalității conlocuitoare. Dictatorul nu și-a ascuns niciodată intenția de omogenizare etnică, vorbind în mai multe rînduri într-un mod metaforic străvechiu despuș poporul care va vorbi aceeași limbă, "limba socialismului și comunismului".

După adoptarea Constituției din 1923 s-a încercat să rezolve strategii de apărare prin interzicerea grupurilor și partidelor extremiste. Ascensiunea legionarismului terorist, de pildă, amenează însă existența înținsului stat de drept. Încercările tactice de imobilizare prin reconciliere a partidelor democratice cu extrema dreaptă au dovedit, odată mai mult, slabiciunea societății civile născute după anul 1918 și au semnalat lipsa de agonia parlamentarismului interbelic.

Euforia extremismului a cuprins pe la mijlocul anilor '30 aproape întreaga înălță generație intelectuală. Molipsirea acestei generații cu virusul fascismului a rămas un capitol nu numai intunecat, dar și neelucidat din istoria contemporană românească. Instigările și epurările etnice, ba chiar la genocid, dar și ideea statului etnocratic s-au combinat cu un sălbătic antisemitism și rasism promulgat de o seamă de personalități ale vremii, dintre care multe nu și-au revizuit niciodată atitudinea. Iată ce se poate cîu într-ună din cărțile de căpătă ale epocii respective: "Dar atunci ce rămâne din unguri? Unguraicele? Desigur, dar în primul rînd muzica lor. La judecată de apoi, unguri n'au nevoie decât să trimîtă o bandă de zigani, și vor fi primiți în paradis fără nici un comentar." "Ungurii sunt un popor de conquistatori, care a ajuns să îngăse porci. Niște

Foto: E. PARVU

ACCENTE

conviețuiesc de decenii, de secole. Poate ar trebui să învățăm să ne ascultăm reciproc, înainte de a spune Nu cind cineva revendică drepturi, să învățăm să ne transpunem în situația celuilalt, să nu ne lăsăm duși de sentimente superficiale, de tirade de ură, cum sunt cele propagate de unele gazete de bulevard din această țară, gazete pe care nici un om intelligent nu le poate considera serioase. Aceste gazete se adresează instinctului primar și nu au în nici un caz un efect împăcitor, ci amplifică și instrumentează conflicte prezente. România Mare, pentru a numi numai una: un exemplu oribil de manipulare a opiniei.

Doar vedem în întregul Est și Sud-Est al Europei, cit și în Asia, unde poate duce escaladarea conflictelor privind minoritățile: la războiuri infinite și lipsite de orice sens.

Trăim în timpuri cu schimbări rapide. Multor oameni nu le este ușor să fie confruntați cu atitudinea schimbării. Dar, cîndva, trebuie să recunoască fiecare: nu statu quo-ul este normalitatea, ci schimbările permanente, care au loc în mod pașnic. Stagnarea poate duce la catastrofe, mai ales în timpuri care solicită schimbări.

Catastrofe similare au loc în unele localități din Germania, unde capete de beton îndrîjite nu vor să percepă că necesitatea conviețuirii cu străinii a devem de mult un fapt și că va evoluă din ce în ce mai intens. În unele localități, acesta nu constituie nici o problemă. În casa în care trăiesc eu în Berlin-Kreuzberg, locuiesc

jumătate străini și jumătate germani, și nu avrem să simt lipsa lor: a iranianilor, arabilor, turcilor și algerienilor. Aceasta face Berlinul de Vest atrăgător: atmosfera cosmopolită. Cu toate acestea, și aici există în ultimul timp în mod accentuat fenomene naționaliste, șovine, neonaziste și antisemite. Fiecare societate trebuie să învețe să se preocupe de aceste probleme, să reacționeze prompt și rapid, înainte ca ele să poată lua amplasare. Înainte de a fi presfirzii. Știu că este dificil.

Cei afectați, cei care suferă sunt pretutindeni mai întîi minoritățile. Străinii, minoritățile etnice, homosexualii, minoritățile religioase, handicapății, oameni care arată altfel, se comportă altfel, care sunt altfel decât populația majoritară. Autosepararea, negarea oricărui apropieri față de alii înseamnă a se izola pe sine însuși, chiar dacă populația majoritară este cea care procedea în felul acesta. Și, odată pornit pe această cale a autoizolării, va urma sfîrșirea de sine, iar în clipă în care nu vor mai exista minorități, nu vor mai fi cei care sunt altfel.

Atunci următoarele victime vor fi căutate în interiorul populației majoritare, și un proces astfel pus în mișcare nu se va mai opri pînă la autodistrugere.

Pentru că totuștă această exaltare naționalistă nu este altceva decît un surrogat, o identitate artificială. Așa cum năutul n-a fost niciodată cafea, nici omul care urmează această cale nu și va găsi niciodată linștea interioară, nu și va găsi echilibru și nu va înțelege niciodată lumea în care trăiește.

ratajă fără pereche." "Ce a răspândit Ungaria în lume? Tiganii și ſemei. Și români care se tem de unguri." "Un organisme național sănătos se verifică totdeauna în lupta împotriva evreilor, mai cu seamă atunci când aceștia prin număr și prin obraznicia lor invadă un popor." "Tiganii, cari și-au sărat existența pe la marginile satelor și orașelor (...) sunt infinit mai aproape de natură decât evrei, cari poartă de-a lungul istoriei obscuritatele ghetto-ului, cu tristețile lui scăroase și cu ironiile desigurătoare, cari au scos de mai mulți pe evrei din natură și cari îi mențin măstătorul în istorie."

Politica românării sistematice a instituțiilor fundamentale ale statului a debutat în anul 1937 prin mai multe legi cu un vîldat caracter antisemit. Criza politică internă tot mai accentuată a nivelat terenul forțelor totalitare care l-au susținut activ pe Carol al II-lea. Dictatura acestuia a însemnat, de fapt, sfîrșitul parlamentarismului și începutul unui ciclu de dictatură întrerupt de-abia în decembrie 1989 prin îndepărțarea lui Nicolae Ceaușescu. Scurtul intermezzo pseudo-democratic între 1945 și 1947 a marcat trecerea României în rîndul așa numitelor democrații populare.

Frontul Renașterii Naționale, ca partid unic inițiat de Carol, nu a adus nimic bun minorităților, căromi li s-a făcut o concesie pur administrativă, dar inoperanță din punct de vedere practic, prin crearea unui comisariat general pentru grupurile etnice. Tragedia națională datorată *Arbitrajului de la Viena* și acelor de răzbunare ale unor extremiști unguri în Ardealul de Nord împotriva populației române, dar și marginalizarea administrativă a maghiarilor rămași pe teritoriul României au deteriorat în mod grav încercările de reconciliere între cele două națuni. Umbra acestui trecut nefast, înțejită și din pricina acelor de răzbunare săvîșite împotriva ungurilor de către gărgării înarmate (așa-numitele sunane negre) după retrocedarea Ardealului de Nord, nici pînă-n ziua de azi nu s-a spulberat.

Instaurarea dictaturii militaro-fasciste a lui Antonescu, după o scurtă coabitare cu legionarii, a însemnat poalea cea mai neagră perioadă pentru minoritățile naționale din România. În afară de minoritatea germană, care s-a transformat practic prin așa-numitul *grup etnic german* într-un fel de stat în stat, bîndîndu-se de niște privilegii extraordinare. *Partidul național-socialist muncitorească* al grupului etnic german a fost singura formăjune politică neromânească admisă în cadrul sistemului totalitar instituit de Antonescu după eliminarea legionariilor de la putere. Acest partid și Führer-ul său, Andreas Schmidt, au fost unele fidele ale hitleriștilor și sunt principaliii vinovați pentru vendetele politice ce au urmat după încheierea războiului, pentru deportările masive ale germanilor în Uniunea Sovietică, cit și pentru măsurile administrative luate ulterior împotriva acestei populații. Identificarea sinucigașă a populației germane cu cel de-al III-lea Reich s-a datorat, pe de o parte, sentimentelor de frustrare acumulate din pricina politicii minoritare difuse a statului român, iar

de cealaltă parte sentimentului colectiv de superioritate față de alte naționalități, adînc înrădăcinat și cultivat sintetic de agenți-propagandisti din cadrul grupului etnic. Amintirile populației evreiești și iudeo-români din România legate de perioada dictaturii militaro-fasciste sunt sinonime cu holocaustul autohton, negat cu inversunare astăzi în timpul lui Ceaușescu, dar și-n perioada actuală. Silitizarea unilaterală a lui Antonescu într-un erou anticomunist și trecerea sub tăcere a genocidului săvîrșit să nu numai simple bagatelișări politice, ci forme grave ale unei amnezii colective reale a atrocitatelor săvîrșite.

Prin reintroducerea Constituției din 1923 – după 23 august 1944 –, minoritățile naționale botezate acum în *nationalități conlocuitoare* și-au redobîndit statutul de grupuri individuale. Reactualizarea Proclamației de la Alba Iulia prin adoptarea legii minorităților în anul 1945 a sfîrșit ecouri pozitive. Semnele intransigenției staliniste au marcat, însă, atitudinea față de minoritatea germană lipsită pînă-n 1948 de absolut toate drepturile. Astfel, după mici ezitări, concepția despre vinovăție colectivă, preconizată de Stalin, a fost mai întîi impusă, iar apoi treptat preluată de către guvernele de tranziție, imediat postbelice, transformîndu-se în politică de stat. Prin resocializarea Basarabiei, populația românească din această regiune a devenit, de-asemenea, victimă colectivă a rusificării forțate. Eliminarea grupului Pauker-Luca-Georgescu din sfera superioară a Partidului Muncitorească Român, în anul 1952, nu poate fi considerată doar ca o simplă rivalitate între frațiiunile externe (internacionalistă) și interne (națională), ci și ca o formă disimulată de antisemitism. În celelalte țări est-europene, antisemitismul stalinist s-a manifestat la nivel superior sub forma conștiințelor înscenării judiciare. Gheorghiu-Dej a știut să folosească totdeauna carte națională, împunîndu-și voința chiar și în fața atotputernicului Hrușciov, pe care l-a convins cu știrea să-și retragă în anul 1958 trupele de ocupație. Înființarea unor catedre în limba maghiară și a Universității Bolyai la Cluj, dar și crearea unor școli speciale pentru minoritatea romilor au contribuit, în ciuda instituționalizării terorii staliniste în anii '50, la o relativă stabilitate națională a acestor grupuri. O emnicipacie reală a romilor niciodată n-a fost susținută. Prin socializarea lor superficială s-a urmărit, de fapt, o assimilare tacită și neviolentă. Experimentul a fost repede abandonat și s-a soldat cu un eșec total. Romii niciodată nu au fost recunoscuți ca o minoritate națională de sine stătătoare. Diferențele între romi și restul populației s-au afincit într-un mod că se poate de dramatic prin marginalizarea lor socială și rasială. Perturbările șovine și atențatele la identitatea națională a minorităților s-au accentuat odată cu dispariția trupelor sovietice.

Deszhețul original practicat de Gheorghiu-Dej s-a manifestat, pe de-o parte, prin impunătarea lui Pătrășcanu în anul 1954, dar și, doi ani mai tîrziu, prin eliberarea majorității bănăjenilor

de radio și televiziune și.a.m.d. făcând parte din strategia de omogenizare a regimului ceaușist. Sistemizarea localităților rurale și transformarea acestora în așa-numite centre agro-industriale ar fi distrus nucleoșii etnici tradiționale ale minorităților, lipsindu-le de dinamică regenerată națională. Atentatul asupra substanciilor tradiționale a tuturor locuitorilor țării, prin transformarea lor într-o turmă omogenă, trebuie neapărat evidențiat. Demagogia și diversiunea deschis naționalistă au caracterizat ultima fază a regimului. Participarea unor personalități din rîndul minorităților la politica diversionistă a lui Ceaușescu, a rămas, de asemenea, o grea ipotecă – acoperită de o tăcere jenantă. Protestele din partea minorităților s-au făcut audite prin intermediul mediilor de informare din străinătate, fără a sfîrni solidaritatea majorității. Acțiunea comună a lui Szöcs Géza și a lui Dorin Tudoran, două personalități proeminente ale rezistenței politice anticeaușiste, sunt semnificative prin singularitatea lor. Trebuie însă adăugat că disidenția maghiară din Ardeal a suferit de un handicap major care a curmat și posibile alianțe cu protestatarii aparținând altor etnii. Astă din pricina limitării asupra problematicii pur maghiare. Numitorul comun al tuturor contestatarilor – anticeaușismul –, din păcate, nu s-a coagulat într-o mișcare generală. Cauzele psihico-sociale ale acestui eșec al opoziției sunt multiple și ar depăși subiectul de față. Plutoul de execuție al naționalităților, format din locotenienii fidelii lui Ceaușescu, Ion Lăcrăjan, Mihai Ungheanu, Eugen Florescu, Corneliu Vadim Tudor, Romulus Zaharia, Adrian Păunescu și mulți alții, a tras nenumărate focuri jurnalistice mai ales împotriva maghiarilor considerați drept elemente destabilizatoare. Dezinționalizarea practicată sistematic în perioada anilor '80 combinată cu instigarea majorității împotriva minorităților a lăsat urme adinici în conștiința colectivă. Cum se poate explica altfel lozinca strigată de revoluționari în decembrie 1989: "Nu cedăm Transilvania!" Diversitatea ceaușistă, că elemente huligance infiltrate din Ungaria ar încerca realipirea Ardealului, provocând dezordine la Timișoara, a dat roade. Alocuțiunea televizată a unui revoluționar – este vorba despre Sergiu Nicolaescu – în acele clipe dramatice nu întîmplător conținea și propozițiile următoare: (...) adevăratul patriotism, adevăratul român trieste încă în România (...) Sînt român, în primul rînd, și nimenei, absolut nimenei, nu ne poate scăpa din această piele de român pe care o avem! (...) nu ne e frică... nici de unguri... nu ne e frică de nici o altă națiune.

Pătră de încercare a democrației înseamnă nu numai toleranță pentru cei ce gîndesc altfel, ci și pentru cei ce vorbeșc într-o altă limbă. De aceea, numai rezolvarea echitabilă a problemelor naționale prin eliminarea oricărora reflexe nedemocratice va contribui la instaurarea păcii sociale și interetnicice.

Comunicări finite la Conferința Internațională de la Tîrgu-Mureș, 1 noiembrie 1992

ANDREI CORNEA CURAJUL NORMALITĂȚII

Lucrurile cele mai normale constituie la noi încă o excepție ce se cere a fi notată: iată, zilele acestea, un prim-ministru urmează să elibereze postul pe care l-a ocupat timp de un an și o face democratic și constituțional. Nu este alungat de minori, prin violență străzii și lovitură de culise, precum predecesorul său, Petre Roman, nici nu ajunge din Palatul Victoriei direct la închisoare precum Constantin Dăscălescu, nici nu ieșe pe ușa din dos, precum atâtia prim-ministra din perioada comunistă. Mai mult, dl. Theodor Stolojan pleacă, deși mulți și influenți – printre alții chiar președintele Iliescu – l-ar fi dorit în continuare în același loc. Ar fi fost destul, deci, ca dl. Stolojan să consimtă – și majoritatea forțelor politice, inclusiv opoziția, ar fi primit formula, dacă nu cu entuziasm, măcar cu sentimentul că, după aceste alegeri inconclusive, o soluție mai bună nu prea se vede.

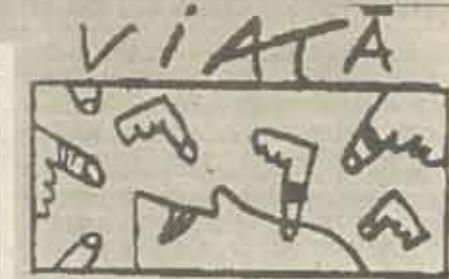
La aceasta trebuie neapărat adăugat și faptul paradoxal al popularității primului-ministru în exercițiu, în pofta declinului economic, popularitate menținută și după alegeri, aşa după cum sugerează ultimul sondaj CIS.

Care este, prin urmare, lucru normal? Acela că un om, remarcabil de popular și având toate datele și competențele spre a deține în continuare o însemnată putere, totuși renunță. În plus, o face nu în urma unei decizii de moment și pasibilă de implicații umorale sau conjuncturale, ci după ce și-a anunțat intenția de multă vreme, refuzând să se prezinte ca un

competitor la recentele alegeri, deși șansele sale – chiar de a deveni președinte – erau serioase. Cu alte cuvinte – normalitatea, faptul banal, aproape trivial, dar care la noi sună a suprem paradox – iată-l: un om alege să se țină de cuvânt.

Firește, circulații care nu uită că și soarele are pete nu au întîrziat să invoke motive ascunse, spre a elimina această "normalitate paradoxală": s-a invocat un post bine remunerat și "călduță" la FMI, divergențe cu oamenii politici de la putere, au fost suspectate înțelegeri de nemărturisit. Unii elimină problema, circumscrind-o pur și simplu tichurilor de "finanțist" ale personajului. În fapt, se pare că a-ți ține cuvântul e la noi un "caz", cu atât mai mult cind nimici nu pare a fi dispusi să se indigneze dacă nu ai face-o. Să păstrezi contabilitatea angajamentelor și să te încăpăținezi să nu radiezi nimic din registrul propriilor promisiuni sună a prăfuită deprindere de conțopist de provincie.

Ei cred că trebuie să ne consolăm cu ideea că dl. Stolojan e un ins normal: a promis cîndva că nu va candida – nu a candidat. A mai declarat că nu dorește să-și păstreze fotoliul de prim-ministru – iată că pleacă. A lăsat să se înțeleagă că nu-l interesează puterea – ei bine, nu-l interesează. Îl interesează, în schimb, fenomenul tranzitiei la economia de piață și dorește să utilizeze oportunitatea de a-l studia de pe poziția de arbitru a funcționarului FMI. Finanțistul are curiozități teoretice. Sau îi este pur și simplu lehamite de slujba de la Palatul Victoriei. Sau are probleme cu familia, pe care a neglijat-o. După ce și-a făcut datoria publică, un om a decis să redevină o persoană privată: să se consacre pasiunilor teoretice, să-și cultive penajii. A decis mai ales să-și respecte angajamentele luate. A decis că la putere se poate renunță fără crispări, firești, normal. Într-o țară în care mai toți politicienii se visează Caesar, iată un contabil-șef ce nu visează decît cifre, dar care a avut curajul normalității unui Cincinnatus.

și un român autentic, chiar și după nume, și dacă aceste două elemente se conjugă sănse că va putea face o treabă bună. Tot ceea ce avem de făcut presupune bună-credință și competență. Depinde foarte mult de echipa pe care o va realiza, care, cred eu, va fi formată din politicieni fedesenisti și tehnicieni. Dacă se va pune piciorul în prag și se vor lua niște măsuri care să aibă finalitate imediata, nu va fi un guvern de sacrificiu, așa cum se spune. Dacă depășește primele opt luni de zile, rămîne pentru opt ani.

GHEORGHE DUMITRAȘCU – senator FDSN

"Or fi ei fedesenisti, dar sunt specialiști"

Mă bucură că dî. Văcăroiu nu este un angajat politic total. Este fără îndoială propusul nostru, a luat legătura cu grupurile noastre parlamentare. Nu știu ceea ce este ideal, știu doar ce este prost: și în opozitie cu prost, această alegeră este bună. Guvernul va fi un melanș între politicienii FDSN și tehnocrati. Or fi ei fedesenisti, dar sunt specialiști; adică nu-i vom pune pe criterii politice pur și simplu, așa cum se întâmplă în România în perioada interbelică. Se vor face eforturi serioase de a avea pe fiecare post un om de-al nostru, dar care să fie și un specialist în domeniu.

Noi colaborăm cu toată lumea, chiar și cu Convenția Democrată, în sensul că niște sugestii pot veni de oriunde. Însuși faptul că guvernul va trebui să dea societății acestui parlament este o formă a colaborării.

CAIUS TRAIAN DRAGOMIR – senator FSN

"Sintem în fază examenului de admitere la facultatea de prim-ministri"

Mai devreme sau mai tîrziu, România va trebui să ieșă din zona fabricării de prim-ministri. Este normal ca fiecare partid participant în campania electorală să aibă setul lui de prim-ministri; că vreme invită să ocupe această funcție persoane care de abia se formează, sintem în fază examenului de admitere la facultatea de prim-ministri. La discuțiile cu dl. Iliescu am spus că sunt două lucruri care trebuie luate în considerare: primul, că este nevoie de un prim-ministru care să fie membru de partid, pentru că să fie angajat cu un program pe care să-l putem evalua dinante, iar al doilea, că România nu are numai probleme economice, are probleme de identitate, sănătate, cultură, de toate felurile. Un finanțist nu are cum să fie prim-ministru în asemenea situație. Am văzut asta din guvernarea Stolojan, care numai guvernare nu a fost. I-am spus d-lui Iliescu că

POLITICIENII FATĂ ÎN FATĂ CU GUVERNUL

DINU PATRICIU – senator PNL-AT

"O cacealma politică a FDSN-ului"

Important în discuția despre formarea guvernului mi se pare un singur lucru: asumarea de către FDSN a responsabilității guvernării, deoarece acest guvern va trebui să aibă un program care să corespundă programului electoral al FDSN. În caz că această similaritate există, rezultă că nu este un guvern de tehnocrati, ci unul politic și nu se vom opune formării lui. Dacă însă guvernul, prin programul lui, nu va reprezenta FDSN, atunci numirea d-lui Văcăroiu (independent după cite declară) nu este decât o cacealma politică a FDSN-ului, care încercă să fugă de responsabilitatea guvernării, afirmată public. Acest lucru este înălțat în totală neconcordanță cu poziția pe care o are FDSN în negocierile privind structura

Parlamentului, care nu reprezintă proporționalitatea rezultată din alegeri, și unde acesta dorește să-și însuțească toate pîrgîurile importante ale puterii legislative, tocmai pe motivul că se află la guvernare.

GHEORGHE ARDELEAN – șeful grupului PUNR din Senat

"FDSN urmărește să nu se erodeze politic"

Numirea d-lui Văcăroiu mi se pare o soluție ce corespunde cu portretul-robot făcut de domnii Iliescu și Gherman. Noi nu am fost foarte favorabili guvernului de tehnicieni și, deși poate fi adevarată aserțunea "tehnicienii sunt capabili să

scoată puță din prăpastie", dacă totuși nu o scot, se pună problema în față cui răspunde acest executiv dacă el nu este angrenat politic. Este foarte simplu să spui apoi "acest profesionist a încercat dar n-a reușit". FDSN urmărește să nu se erodeze politic promovînd un prim-ministru "independent".

Noi nu refuzăm să intrăm în guvern, dar se pare că la ora actuală FDSN nu dorește să implice și alte forțe politice, ci numai să-și împărte funcțiile guvernamentale în interiorul partidului și cu niște profesioniști. Dacă vom fi totuși solicitați, acceptăm cu o singură condiție: să avem posibilitatea să restructurăm la ministeriale respective tot ce este în afara funcționarului public, tot ce este suprastructură, de la ministru pînă la șef de departament.

IOAN BĂNCESCU – senator FDSN

"Dl. Văcăroiu este un român autentic chiar și după nume"

Din informații pe care le-am primit, am înțeles că dl. Văcăroiu este un reputat specialist

EVENIMENT • EVENIMENT • EVENIMENT • EVENIMENT •

GREVA ȘOFERILOR

Martă 10 octombrie a avut loc în București un marș al șoferilor, urmat de un miting în Piața Aviatorilor. Sindicatul șoferilor își alătură Federația profesorilor și Sindicatul Sanitar. Șoferii au protestat împotriva scumpirii carburanților, ale cărei răjiuni au fost "economice, nu politice". Prețul de cost al benzinelor calculat de ei este 161 lei/litrul, dar diferența pînă la 220 lei/litrul nu a putut fi justificată de guvern. De asemenea, șoferii s-au pronunțat împotriva acoperării de către cetățenii străini, mai ales turci, a unei mari părți din societățile comerciale, inclusiv cele de transporturi și împotriva embargoului impus fostei Iugoslavii, care duce astă la surâcirea ei, cit și a României.

FSN – conferință de presă

În ciuda întrebărilor insistente ale ziaristilor, prezenți la conferințele de presă din 5-6 noiembrie, liderii FSN s-au ferit să dea amănunte despre activitatea d-lui Văcăroiu și despre colaborarea cu el. Au predominat formulările ambigue – "este un foarte bun finanțist, dar să vedem cum va fi ca prim-ministru", "nu-i putem intinge proces de intenții d-lui Văcăroiu", "nu e vorba de opozitie față de persoana desemnată în funcția de prim-ministru" etc. În privința demiterii d-lui Văcăroiu din funcția de secretar de stat la Ministerul Finanțelor, cu ocazia remanierii guvernamentale din 17 octombrie 1990, s-a negat această demitere, care nu a fost decât o "translatare" a cărei vină o poartă dl. Stolojan, prin hotărîrea să de reducere a numărului de

posturi de secretari de stat. O singură acuzație directă venită din partea d-lui Petre Roman: dl. Văcăroiu, în calitatea de șef al Departamentului de Taxe și Impozite, ar fi fost "lipsit de inițiativă", pentru că nu a pus impozite pe veniturile întreprinderilor mici. Aceste întreprinderi fusese scutite de impozite prin decretul-lege nr. 54 din aprilie 1990, ce avea ca scop incurajarea dezvoltării lor, dar, în condițiile în care au acumulat venituri de miliarde de lei, incadrarea lor în prevederile acestui decret-lege nu mai e potrivită.

Vineri 6 noiembrie a urmat o conferință de presă extraordinară. Domnii Adrian Severin și Radu Berceanu au făcut public blocajul în care s-a ajuns în urma negocierilor privind repartizarea președinției comisiilor parlamentare. Ceea ce era previzibil s-a produs: FDSN, alături de PSM, PRM și, mai camuflat, cu

NICOLAE
MANOLESCU –
senator PAC

"Opțiunea d-lui Iliescu mi se pare destul de clară"

Nu-l cunosc pe dl. Văcăroiu. Am auzit de domnia sa doar de curind; lucruri bune despre economiști, dar nu-mi dau seama cum se vor împăca ele cu nevoia guvernării. În ce privește opțiunea pe care președintele Iliescu a făcut-o de comun acord cu FDSN, ea mi se pare destul de clară: dl. Văcăroiu este independent politic, a declarat că nu face parte din nici un partid și a promis, în același timp, că va forma un guvern pornind de la criterii profesionale, de competență, și nu unul politic. Mi se pare că aici este un joc, trebuie să recunoască subtil, al FDSN-ului și al d-lui Iliescu, acela de a atenua

o asemenea situație nu trebuie să se mai repete, iar dacă nu va găsi un prim-ministru care să aibă un orizont destul de larg, atunci trebuie să insiste pentru formarea unui guvern cu niște miniștri de stat care să poată compensa deficiența. Să vedem dacă lucrurile se realizează.

Un guvern de tehnicieni, într-o țară în care democrația nu funcționează de peste 50 de ani, este o invitație la dictatură. Un asemenea guvern este unul de aparat. Problema este în slujba cui.

SZÁBÓ KÁROLY
FERENC –
senator UDMR

"O înregimentare pe criterii strict profesionale este extrem de periculoasă"

Nu există guvern de tehnocrați în sensul pur și simplu. Desigur, dacă ne gîndim însă la competența profesională a titularului de portofoliu, nici nu-mi pot închipui un incompetent în asemenea funcție. Din acest punct de vedere nu pot exista decât guverne de tehnocrați. A face o înregimentare pe criterii strict profesionale este extrem de periculos.

În cazul UDMR nu sunt de așteptat schimbări, pentru noi nu nimic portofoliu săt important, ci o anumită atitudine din partea guvernului în ce privește revendicările noastre specifice și mai ales în legătură cu mersul către o lume care a fost declarată la 22 decembrie și de la care, din păcate, Puterea s-a cam abătut. Fără a fi pessimist, nu mă aștept la prea mult de la acest guvern, dar obiectiv vorbind trebuie să recunoascem că are o sarcină extrem de dificilă.

eventualul şoc pe care o guvernare cu probleme l-ar avea asupra partidului cu cea mai mare reprezentare parlamentară. Se va spune, în cazul unor probleme, convulsii sociale, în cazul unor greve sau al scumpirilor inerente: "FDSN a fost lăsat de toate partidele să formeze singur guvern și a crezut de cuvânt că e bine să apeleze la independență și la tehnocrații, care n-au putut face mai mult".

STELIAN TĂNASE –
senator PAC

"Este un guvern de iarnă"

Această numire este o jumătate de măsură și indică neputința FDSN-ului de a-și asuma răspunderea guvernării în viitorul imediat. Faptul că lideri consacrați ai FDSN-ului au refuzat să primească funcția de prim-ministru indică dorința acestora de a nu se compromite politic. Este o formulă hibridă, care nu va da rezultate decât în sensul că FDSN nu-și va asuma răspunderea cînd criza socială și economică se va accentua și cînd va prefera să dea vina pe propriul guvern. Este un guvern de iarnă. Un guvern care va temporiza încercind să supraviețuască mai mult de o săptămână. Este posibil să reușească, datorită faptului că va da vina cînd pe politicieni, cînd pe experti. În tot cazul, va juca pe două planuri.

A consemnat ANDREEA PORA

EVENIMENT • EVENIMENT • EVENIMENT • EVENIMENT •

PUNR, în numele coerenței și al consensului, a vrut nu numai președinții celor două Camere, ci și președinții și vice-președinții comisiilor parlamentare. FDSN a respins orice dialog, această atitudine rigidă și intolerantă obligând FSN să se retragă, să renunțe la negocieri. (OANA ARMEANU)

COCOȘUL NEPELIT PĂZIT DE DL. CÂMPEANU

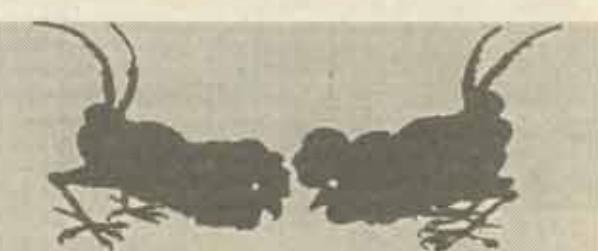
Precomizata fuziune dintre P.N.L. și N.P.L. a avut loc marți 10 noiembrie în urma unor consultări cu filialele județene și a constituizi, noaptea precedență, a unui "Comitet pentru fuziune" format din 6 membri. Astăzi se află la aceeași masă domnii Cataramă, Tărceanu, Cămpeanu, Boroianu, Halcu. Noi alianță se dorește a fi matricea viitoarei Convenții liberale - în care se speră că vor intra și alte partide fără reprezentare parlamentară (M.E.R.,

Partidul Republican, Partidul Național Român și Partidul Umanist Român).

În privința celorlalte partide de sorginte liberală, dl. Cămpeanu spunea că "așteptă din partea formațiunilor care își spun liberale să demonstreze acest lucru și să ajungă la înțelepciunea noastră".

Interesant este că aproape concomitent cu fuziunea celor două partide s-a produs o nouă disidență în cadrul P.N.L.-ului. La ora 10, la sediul din str. Caimatei a avut loc o conferință de presă jumătate de 6 din cei 15 membri ai Consiliului director format la ultima Convenție P.N.L. Domnii Enescu, Valerian Stoica, Radu Stroe, Danilescu, Sergiu Iliescu au organizat un grup de "reformă morală și politică a P.N.L.-ului", susținând că ei se opun actualiei fuziuni și că nu ar loc o restructurare a partidului. Întrebăt despre acest lucru, liderul P.N.L. părea a nu să nimic, ocolind cu abilitate răspunsul. În schimb, dl. Nae Bedros a spus că acolo este "o grăpare radicală care nu reușește să-și impună punctul de vedere și care nu îl-a mai găsit locul în actuala conducere".

Într-o altă, se pare că există un adevarat consens între cele două partide, care merge pînă acolo încă nouă mișcare se via numi tot... P.N.L. și va avea ca sigla... cocoșul. Probabil fără pungă în plină, așa cum ne-a lăsat să înțelegem dl. Cătaramă spunând că "nu au existat condiții de nici o parte". Așa să fie... dar mai ales ar fi de dorit ca în urma fuziunii cocoșul nepelist să nu rămînă cu un singur stăpîn: tot dl. Cămpeanu. (A.P.)

MASĂ ROTUNDĂ LA G.D.S.

In ultimele săptămâni, Uniunea Democratică a Maghiarilor din România a lăsat o serie de documente, și luările de poziție, care au sensibilizat opinia publică. Declarația de la Cluj, dar și mai puțin cunoscutele Interpretări din Simpozionul de la Tîrgu-Mureș (30 octombrie-1 noiembrie), folosesc concepții, idei privitoare la minorități și la problema națională, care par neclare ori insuficient argumentate. După cum se știe, extremismul naționalist a profitat de situație, incitând din nou la ură, atacând din nou valorile democratice. În acest context, Grupul pentru Dialog Social a propus o primă discuție cu reprezentanți ai U.D.M.R., pentru ca împreună să se aprofundeze chestiunile ridicate de aceasta, evitându-se greșeli care afectează interesele ambelor comunități, de români și de maghiari (ca și ale altor etnii).

Sensul termenului de autonomie

GABRIEL ANDREESCU:

După declarația UDMR de la Cluj, cum atmosfera a devenit suficient de fierbință, am considerat că un

dialog este în beneficiul tuturor. Unii dintre noi am fost la Tîrgu-Mureș și discuțiile de acolo au ridicat chestiuni de principiu, pe care le socotim importante. Mă refer la două dintre ele: în primul rînd, dl. Frunda a ținut să prezinte drepturile colective ca avind în acest moment prioritate față de drepturile individuale. A doua chestiune se referă la o tipologie a minorităților: cele care sunt minorități naționale – adică au o cultură, o limbă, o prezență socială în stare să acopere acest cuvînt, și cele care nu pot fi considerate minorități naționale. Eu aș propune să discutăm mai întîi despre Declarația de la Cluj, ce este în spatele ei și pe urmă să încercăm să aflăm împreună care este sensul principalului termen în discuție – cel de autonomie, urmând ca apoi să ne opriam la temele ridicate la Tîrgu-Mureș.

VARGA ATTILA (jurist, deputat UDMR): Am să încep cu cîteva lămuriri, legate de Declarația de la Cluj. Această problemă poate fi privită astăzi și sub aspectul diferențelor nojînui folosite acolo, și și sub aspectul oportunității lansării acestei declarații. Prima nojînă care se leagă de această declarație este cea de autonomie, față de care s-au manifestat neînțelegeri, vehiculându-se ideea că am fi în afara legii, că am depășit limitele constituționale. Noi am spus, o spunem și acum și o vom spune în toate ocazii: nu suntem în afara legii.

Revenind la autonomie, noi avem premisele legale chiar în Constituție, unde nojînarea de autonomie apare în principal în trei cazuri: în legătură cu confesiunile, în legătură cu autonomia universitară și în legătură cu autonomia locală. În toate cele trei cazuri este vorba despre niște comunități formate pe criterii: fie religioș, fie de invățămînt, fie pe criteriu administrativ-teritorial. Dacă noi, minoritatea maghiară din România, ne considerăm o comunitate și nu numai persoane aparținând unei minorități, atunci, înțînd cont că legătura admite, ne-am îngăduit, în funcție și de aspirațiile noastre, să pretendem (poate că nu este termenul cel mai potrivit) autonomie. Ce înseamnă în fond această autonomie? Înseamnă că în problemele care ne privesc pe noi, pentru a ne păstra identitatea (o ceea ce, de asemenea, există în Constituție la art. 6), să avem noi puterea de decizie. Aceasta nu vizează în nici un fel nici integritatea teritorială, nici

suveranitatea, nici independența țării. Mergînd mai amânunțit, pe linie juridică, putem face o analogie și mai concretă: legea administrației publice locale, care, în primul articol, consfințează autonomia locală. Tot în această lege, în art. 4 scrie: comunele, orașele și județele sunt persoane juridice (nu consiliile locale, nu primăriile, ci comunitatea – comuna, orașul, județul). Tot în art. 4 alin. 2 (ne referim, bineînțeles, la un aspect foarte specific, la domeniul public al comunelor, orașelor) se declară că, în legătură cu aceste probleme, comunele, orașele, județele sunt persoane juridice de drept public. Ceea ce înseamnă o diferență față de persoana juridică de drept civil.

Poate veți întreba de ce ne considerăm o comunitate și de ce nu ne definim ca persoane aparținând unei minorități. Trebuie să spun că nici Constituția și nici alte legi nu au definit statutul minorităților. De aceea, noi ne rezervăm dreptul de a ne autodefini. Referitor la drepturile colective, raionamentul este următorul: egalitatea între persoane trebuie realizată la nivel individual. Dar, pe undeva, nu numai persoanele trebuie să fie egale, ci și comunitățile sau naționalitățile. și aceasta se poate realiza, pe de o parte, prin drepturile omului – drepturile individuale –, dar, dacă o comunitate este lezată în anumite drepturi, atunci înseamnă – deși pare foarte simplist – că și ea are niște drepturi. Bineînțeles că și în această privință sunt foarte multe discuții, opinii.

GABRIEL ANDREESCU: Aș dori să ne opriam asupra conceptului de autonomie, amintind următorul lucru: conveniile internaționale – cea de la Madrid, cea de la Copenhaga, Charta de la Paris pentru "O Nouă Europă" – introduc ideea că pentru afirmarea identității minorităților se pot folosi o sumă de formule legislative, care includ autonomia, în diferite forme, care nu sunt precizate. Este vorba de posibilități, nu de obligații ale statelor semnatare. În contextul legislației actuale de la noi, consideră că nu vă este asigurată identitatea și ați găsit că autonomia se dovedește o formulă?

Autonomie și teritorialitate

MARIANA CELAC:

Mi se pare că autonomiile despre care s-a vorbit, și care sunt menționate în Constituție, au un element comun: cel al unei anume teritorialități. Biserica își exercită autonomia în teritoriile ei, universitatea în teritoriile ei, autonomia locală în teritoriul ei. Deci întrebarea mea este: care ar fi recipientul, hîi să zic "teritorial", al ideii de autonomie a minorității, altul decât cel al autonomiei locale al unei comunități? Nu cumva, în cele din urmă, autonomia comunităților locale ar putea fi și portătoarea autonomiei rezultante din etnic?

Minoritatea națională este persoană juridică?

SORIN VIERU: Un lucru mi se pare esențial: dacă o minoritate națională este o persoană juridică, vreau să întreb cum este rezolvată această problemă în dreptul internațional. Dacă s-a pus această problemă, dacă sunt diferențe opinii sau dacă propunerea vizează introducerea unui concept nou. Pentru că nu poți acorda drepturi decât unei persoane fizice sau unei persoane juridice. Dacă orașul se bucură de anumite drepturi, înseamnă că el este recunoscut ca persoană juridică și nu cred că aceasta este o revoluție în dreptul internațional. Nu știu dacă minoritățile naționale sunt asemenea persoane juridice și nu știu care este situația în legislația altor țări. Pentru că, înainte de a vorbi despre drepturile cuiva, trebuie să recunoști ca persoană juridică sau fizică această entitate.

ȘTEFANA STERIADE: Eu v-ă rugă să ne precizați mai mult în ce măsură universitatea în limba maghiară este mai lezată în autonomia ei decât universitatele în limba română.

Un alt tip de autonomie decât cele deja existente?

ANDREI CORNEA:

Întrebarea mea este mult mai legată de un context pragmatic și, aș zice, unul politic, al apariției acestei declarații. Ceea ce m-a nedumerit puțin, îninind seama și de ceea ce ați spus dvs. și de ceea ce au spus și alii reprezentanți ai UDMR: în măsura în care această autonomie este văzută ca îninind de contextul Constituției și de cel al legilor (sau, mai exact, de cum ar trebui să se aplică legile), deci dacă, legal vorbind, această declarație se inseră în contextul Constituției, pentru ce în declarația dvs. nu s-a făcut o referință la Constituție în această chestiune și la alte tipuri de autonomii acceptate în principiu de majoritatea lumii. Cu alte cuvinte, de ce a apărut că ar fi vorba despre un alt tip de autonomie decât cele deja existente și cele deja garantate, măcar formal?

Problema identității minorităților în raport cu statul-nație

SORIN ANTOHI:

Sistemul de drept al statului-nație nu poate funcționa decât ca gestiune, ca administrație de obiecte identice. Pentru asta, istoria secolului XIX și a secolului XX este o istorie a producției de obiecte omogene, obiecte identice, printr-un mecanism al statului care se dezvoltă, după cum sim, în această perioadă (educația, propaganda, mijloacele statului care produc obiecte identice gestionabile astfel). În momentul în care problema minorității se pune în ansamblul dreptului statului-nație, omogenitatea – care este premisa fundamentală a acestui sistem de drept – este provocată foarte serios. și atunci statele-nație se aranjează într-o manieră sau altă în legătură cu obiectele heterogene pentru a le stabili o funcționare în cadrul ansamblului presupus omogen. Tot secolul XIX în materie de drept încercă să eufemizeze sau să exorcizeze tradiția de *ancien régime*, care include autonomiile locale, incluse particularitățile. Problema este următoarea – este o problemă teoretică și una practică în același timp: în ce măsură vedeați dvs. o rezolvare juridică a poziției și a identității – dacă vreți, în linii dreptului la diferență – în ansamblul dreptului statului-nație, dacă rezolvările care se dau în mod curent nu sunt un fel de postiune sau anacronie ale sistemului de drept de *ancien régime* și dacă chestiunile de autonomie care se pun acum în România nu sunt rezolvabile în sistemul de drept curent practicat în lume printr-o aplicare mai riguroasă a principiului subsidiarității.

Autonomia locală nu rezolvă problemele

VARGA ATTILA: Cred că dacă aș putea să răspund la toate acestea astfel încât să vă lămuiesc și pe dvs., dar și pe mine, ar fi perfect. Aș dori să încep cu acea întrebare foarte exactă: dacă autonomia locală ar exista și ar derula așa cum ar trebui, și nu cum se prezintă acum, ar rezolva și problemele minorităților naționale? Sigur că dacă o autonomie locală administrativă ar exista, foarte multe probleme ale minorităților ar putea fi rezolvate pe această cale. Or, în momentul de față, mi se pare nefișec faptul că problemele minorităților naționale sunt situate la nivelul unui politicianism, așa cum este astăzi. Concret. Să zicem că există autonomie locală la Cluj. Prin opinia politicii a cetățenilor din oraș respectiv, a ieșit un rezultat. Problema minorităților este lăsată pe seama acestei opinii politice. Eu nu cred că aceasta este o rezolvare. După părere noastră, în momentul de față, autonomia locală există pe plan legislativ și pe plan practic nu rezolvă această problemă. De aceea, noi dorim o autonomie funcțională, instituțională. Bineînțeles, numai în acel domeniu unde suntem nemijloci interesați și care își dețin de păstrarea și dezvoltarea identității

este lezat în autonomie. Bineînțeles, întregul invățămînt invățămîntul cu predare separată, de la școli și preșcolari pînă în învățămîntul inclusiv. Acest lucru invățămîntul separat, și doar cu limba de predare, în invățămînt, de care ține de ceea ce dezvoltarea identității numărului – are de la această cîteva inițiativă invățămîntul este ceva

autonomia din invățămîntul instituțional din invățămîntul predare în limba maghiară, unde suntem nemijloci interesați și care își dețin de păstrarea și dezvoltarea identității

Ultimele poziție ale privitor la și problema

noastre. Deci nu e vorba de o administrație paralelă, o administrație – să zicem – maghiară. Într-o conferință de presă am fost întrebată dacă dorim poliție maghiară sau poliție maghiară... Nu dorim. Dorim autonomie în invățămînt, cultură, religie.

FERENCZ SZUSZANNA (ziaristă): Cu autonomia e foarte frumos... Dar acum un an, la Radio București – o instituție importantă, de 50 de ani –, avem o emisie în limba maghiară. De un an de zile s-a schimbat conduceră. Peste departamentul naționalităților e o individ care nu cunoaște nici o limbă. Si, înainte să vorbim de autonomie, dvs. ar fi trebuit să protestați, nu?

VARGA ATTILA: Nu oarecare comunitate poate să aibă – și are – o identitate juridică, de ce o altă criteriu etnic, să nu și legiuitorul face dezvoltarea comunității, a două ca de drept civil și a fi public. Poate că eu din domeniul empatiei, cîteva lucruri sunt de a se întâmpla în Italia de Nord – a rea pentru germanii de acolo. SZILÁGYI ZSOLT în Estonia, legă privată menționează și că apără minoritățile naționale. Tipul de acord din Declarația de la Cluj de autonomie decît ce Constituție. Din momentul în care există trei tipuri de autonomie, putem lansa o oferă și

● ANUL III ● NR. 45 (1)

mia lui preconizată de că noi, în legătură cu dorim un sistem de re în limba maghiară, cimentare sau poate de la învățământul superior, nu există. Nici legea am dori un sistem de cu reguli separate, ci nu maghiară. Eu cred că a sintem în acel domeniu numeam păstrarea și. Pentru noi, datorită și individualizare, re alcătuiesc și, poartă, i tradițiilor, foarte important.

SZILAGYI ZSOLT (deputat UDMR): Nu știu dacă dvs. sau eu am înțeles greșit întrebarea în legătură cu autonomia universitară. Deci noi nu am vorbit despre învățământ numai în cazul maghiar din reiașea co-

autonomie. După părerea noastră, secioanește două concepții politice, două moduri de a privi lucrurile: o concepție politică ale cărei valori rezidă în descentralizare, în autonomie, și o concepție politică ce privește statul într-un mod tutelar, ce impiedică inițiativa pe care o au structurile societății civile. Lansarea ideii de autonomie nu este o problemă între maghiari și români. Poate nu s-a înțeles, poate am greșit noi nefiind destul de expliciti.

Garanțile constituționale generale nu acoperă ideea de autonomie?

GABRIEL ANDREESCU: Dvs. ați amintit că problema minorităților ar fi în mare măsură rezolvată în cazul în care ar exista o suficiență autonomie locală. Ați spus însă că practica și legislația se dovedesc, de fapt, insuficiente. și ați avut în vedere exemplul Clujului, unde dvs. Funar practică o politici contrară unor drepturi pe care considerați că le aveți ca minoritate. Ei bine, povestea comportamentului d-lui Funar înește de garanții constituționale generale.

obligat să renunțe la ceva care li apartine. Deci eu nu văd, cum spune și Gabriel Andreescu, de ce din această înțelegere a persoanei individuale – foarte complexă și bogată – nu rezultă, de fapt, orice necesitate a unei garanții care poate să aibă, sigur, și un caracter colectiv, pentru că ea se adresează unui număr mare de înși cu preocupări asemănătoare.

SZILAGYI ZSOLT: De fapt, în articolul acesta nu se menționează de drepturi colective; se zice numai "în comun cu ceilalți membri ai grupului lor". Un principiu enunțat teoretic se transpună în practică prin instituții, în cazul unui stat absolut tolerant și liberal... De exemplu, cineva în România se declară chinez – fiindcă el cunoaște limba, cultura etc.; fiind singur, deși și se permite acest lucru, nu se va construi o școală, pentru că nu există o cerință în acest sens. Deci pornind de la domeniul practică, al vieții, consider că în unele cazuri sinteme private de unele drepturi colective, iar pornind de la teoria juridică, bineînțeles că acest lucru este puțin mai labil.

ANDREI CORNEA: Orice ați spune dvs.,

adversitățile de principiu vin din partea naționaliștilor din PUNR sau România Mare,

dar s-au creat nedumeriri din partea altor oameni și pentru alii oameni, pentru că există o

foarte vagă conceptualizare a noțiunilor introduse în declarația dv.

Nu se fac referiri foarte limpezi la elementele constituționale, la

cadrul care deja există. Se crează sentimentul că, deși suntem departe de să reușim să punem

în practică măcar ceea ce există în această

Constituție și în aceste legi, ca spirit, sătul

destul care doresc deja să treacă mult mai

departe, sără și suntem însă unde.

Declaratia de la Cluj

este o declaratie

politica

VARGA ATTILA: Dv. aveți perfectă dreptate cind afirmați că această declarație nu este, poate, conceptual bine determinată și destul de bine exprimată. Într-adevăr, noi suntem acum într-o fază de căutare. Poate vă întrebăți: "Atunci de ce ați făcut declarația asta?" Știi, aceasta este o declaratie politică. Or, politicul nu este totdeauna caracterizat prin temeinicie conceptuală; ei reprezintă mai mult opțiunea. Iar dvs. trebuie să aveți în vedere că și noi recunoaștem că nu am cercetat destul de bine termenii. Acest lucru necesită însă o muncă destul de indelungată și de profundă, pe cind opțiunea politică a existat. Există acel bătrân secul care vrea autonomie, habar n-are ce e autonomie, dar vrea autonomie!

ANDREI CORNEA: Ieră și-mă, dar bătrânum român de altădată, lăranul ceialalt, il votea să Funar și nici el nu știe ce înseamnă chestia asta.

GABRIEL ANDREESCU: Haideți să revenim la chestiunea de fond și care ar trebui să de că precizată, și anume: cind vorbiți de autonomie, la ce fel de drepturi vă gândiți atunci cind considerați că ele nu sunt garantate prin libertăți individuale și libertăți generale (drepturile asociative, de exprimare etc.).

VARGA ATTILA: În primul rînd, probabil că dvs. știți foarte bine că în Constituția ţării sunt enunțate diverse drepturi și libertăți fundamentale, dar în majoritatea cazurilor acestea nu rămasă la nivelul declarării.

ANDREI CORNEA: Dar asta e preocuparea întregii mișcări democratice.

VARGA ATTILA: Într-adevăr. Dar dvs. nu sunteți de acord că noi suferim și mai mult, pentru că noi existăm nu numai în contextul general, dar avem și specificul nostru; pentru noi, din punct de vedere al dreptului individual, pot să vorbesc în limba mea maternă. Acest lucru este garantat. Dar eu nu vreau numai asta. Vreau să și învăț în limba maghiară, chiar dacă învăț meseria de strugător, sau orice altceva. Poate vă veți întreba de ce?

SORIN ANTOHI: Aici atingeti problema de ce învățământul profesional este în limba română. Dar asta este o altă chestie.

VARGA ATTILA: De ce nu pot învăța cu istoria României în limba maghiară? Sau geografia?

ANDREI CORNEA: Bineînțeles, aici suntem toti de acord.

VARGA ATTILA: Da, dar acest lucru nu este garantat. Mergeam mai departe. Să luăm Lega Siguranței Naționale. În această lege nu este prevăzută și apărarea minorităților. De ce?

ANDREI CORNEA: E un paragraf, din păcate neaplicat, în care se condamnă sovinismul,

antisemitismul, ura de rasă. Că nu se aplică, asta e altceva. Vă rugă însă să evitați să cădem în capcana asta.

Limitările actualei legislații, opțiunea generală pentru democratizarea și calea politică

GABRIEL ANDREESCU: A existat întrebarea în legătură cu motivele dv. de a cere autonomia minorității maghiare. Argumentele pe care le-ați adus pînă acum au făcut referire la limitele actualei legislații. În primul rînd, limitele administrației locale; apoi v-ați referit la Legea Siguranței Naționale. Vă putea referi la articole din Constituție care sunt într-adevăr expresia limitelor procesului legislativ, ca expresie a limitelor puse democrației în România? Din această argumentare rezultă necesitatea unei ameliorări a legislației și, cu atât mai evident, a aplicării acestei legislații. De ce, deci, nu v-ați raportat la elementele care să interesează direct, dar care sunt și de interes general, și ați considerat că există o cale politică de a vă apropia de aceste drepturi, alta decât cea amintită anterior, și anume opțiunea generală pentru democratizarea?

Am dorit să oferim o alternativă

VARGA ATTILA: Noi am dorit să oferim o alternativă. Suntem conștienți că problemele minorităților se pot rezolva cel mai potrivit într-un cadru general democratic. Autentic democratic. Acum eu nu mă refer la dvs., la cei prezenți aici. Dar noi avem o experiență legată de acești doi ani și jumătate de viață parlamentară, forțele democratice (sau cauza democraticei) de multe ori au avut un caracter de conjunctură. N-a existat destulă consecvență, manifestându-se o serie de acte politicianiste pe care dețin le cunoașteți. Deci n-am avut suficient sprijin, și aceasta se poate dovedi cu exemple foarte concrete din viața parlamentară: cind era vorba de problema națională (nu luat în nume de râu, pentru că nu mă refer la dv.), de multe ori părea că nu este prea mare diferență între PUNR și un partid care se numea și îl considerăm și noi democratice.

FERENCIU ZSUZSANNA: Eu să mai avă o întrebare. După cîte știu eu, în cazul unei minorități sunt trei cazuri: minoritatea e în majoritate, minoritatea e în minoritate, și minoritatea e în diaspora.

Minoritate-majoritate există în județele Harghita și Covasna. Eu nu înțeleg cum declarăția UDMR cu privire la autonomia comunitară se referă la toate cele trei cazuri.

Criterii de desemnare a drepturilor colective

MARIANA CELAC: O definire conceptuală foarte clară ar fi fost în serviciul cauzei, ca să spun așa. Dacă acceptăm ideea existenței sau a nevoii unui set de drepturi colective rezultă din criteriu etnicitatea înseamnă, implicit, că acceptăm existența unei infinități de seturi de drepturi colective care rezultă din toate celelalte alterități posibile, bazate pe gen, pe gusturi, pe interese profesionale și a.m.d. Dintre ele, setul de drepturi colective care rezultă din gen și sex să facă subiectul celor mai aprinse dezbateri de un secol încoace, după cele rezultante din criteriu etnic. Această discuție atrage imediat după sine o multiplicare infinită a seturilor de drepturi colective, și tocmai de aceea e neapărată nevoie de o precizare și de o definire foarte riguroasă a temeliumului de autonomie.

VARGA ATTILA: Voi răspunde d-nor Ferencz. Evident că o declaratie politică nu poate să nu are menirea să dea un răspuns la diferite situații concrete, la felul cum se manifestă această autonomie, acolo unde este minoritate sau unde este în diaspora. Există, cel puțin în doctrină și în practică, două posibilități: autonomia teritorială și autonomia personală. Aceste două posibilități le rezolvă pe toate cele trei. Bineînțeles că trebuie găsite acele structuri care pot fi cele mai potrivite pentru diferite zone

ale țării.

Soluția: un mers solidar al românilor și maghiarilor pentru democratizarea țării

MIHAI SORA: Eu să vrea să depășim nivelul dezbatării juridice, pentru că-mi face impresia că e foarte greu să definim conceptul de autonomie, dacă nu există o inserție teritorială bine definită. Pentru personalitățile juridice sau publice care au fost invocate aici, această inserție teritorială face parte componentă din personalitatea juridică. Drepturile comunitare, după părerea mea, se bazează pe coduri implicite și nu pe coduri juridice explicite. Aici sunt consensiuri care sunt operaționale, iar consensul este întotdeauna extraordinar de greu de definit. Părerea mea este că noi discutăm de fapt o inițiativă politică, și atunci cred că ar trebui să se înțină seama de realitate. Si am să evoc, în puține cuvinte, experiența mea din primele șase luni, în care eram ministru învățământului. Îmi aduc aminte cum, plin de soluții, am încercat să rezolv problema liceelor de limbă maghiară, care mie mi se părea o cerință pe care nu se putea trece. Si am să vă dau un exemplu care mă-a făcut să iau această decizie. Într-o perioadă care era juridică definită ca perioadă a regiunii autonome maghiare, existau la Tîrgu-Mureș două licee. Un liceu românesc, "Papiu Ilarian", și un liceu maghiar, care avea toate profilurile. După disperarea regiunii autonome maghiare, în liceul maghiar a apărut o clasă de limbă română. În anul următor, această clasă a făcut o nouă clasă; deci au fost clasa întâi și a doua, și a mai apărut o clasă întâi de limbă română. În momentul în care eu am ajuns ministru, în acest fost liceu maghiar existau patru profili în românește și un profil în limba maghiară. Profilurile de limbă română erau matematică-fizică, informatică (deci profili invidiabile); profilul maghiar era de liceu tehnic industrial. Astă făcea ca o parte din elevii maghiari să fie intrați la profiliile de matematică-fizică, de limbă română. Exigența a fost ca să se restabilească un vechi liceu maghiar care existase înainte. Aceeași exigență a fost formulată din partea minorității maghiare și la Timișoara, și la Cluj, și la Oradea. Ce să-a întimplat? La Timișoara, Cluj și Oradea, au existat foste școli județene de partid care, întimplător, au fost repartizate Ministerului

învățământului. La Tîrgu-Mureș, fostă școală județeană de partid a fost luată de armată. Deci, unde am putut să recuperăm de la armată aceste școli, am înființat imediat, fără nici un fel de probleme, fostele licee maghiare. Am lăsat, în fostul liceu maghiar, numai liceul de limbă maghiară, cu limba de predare maghiară, și i-am mutat pe români într-o fostă școală județeană de partid, în condiții în care toată lumea a fost mulțumită. La Tîrgu-Mureș n-a existat această situație. Aici există o veche școală de arte și meserii, care era impropriu ca să fie ocupată de a două zi, avea nevoie de reparații capitale și am cerut această pauză. Am spus: uități, la Cluj, la Oradea și la Timișoara mi-a fost posibil să fac această treabă mulțumind pe toată lumea. Înțelegi-mă, nu mi-e posibil să fac treabă asta la Tîrgu-Mureș, bătind din pâine. Nerăbdarea însă a fost atât de mare, încit să-a produs tensiunea care a dat ulterior naștere unei formații așa-zise culturale – născătoare ulterior de partid politic, care poate niciodată n-ar fi lăsat înfrângă în Ardeal, și care să-a numit întâi Vatra Românească și pe urma PUNR. Părerea mea este că soluția adeverăță pentru această problemă este un mers solidar al românilor și maghiarilor pentru democratizarea țării. Astă este bătălia, după părerea mea, pe care trebuie să o dăm, și aici potem să mergem cu forțe reunite. Câtă vreme va rămâne această incertitudine în privința intențiilor, va exista întotdeauna un cimp tensional pe care nu-l vom putea depăși, cu toată bunăvoie noastră. Astă este părerea mea.

(Continuare în pag. 10)

enomen care se petrece și

adică intenția de

ca să

tea Juridică

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de

o autonomie perfectă

în ceea ce se petrece și

adică intenția de</p

Ultimele luări de poziție ale U.D.M.R.

(Urmare din pag. 9)

FERENZ ZSUZSANNA: Domnule Șora, în principiu cred că aveți perfectă dreptate, dar eu tot dău înainte cu acest caz, al emisiunii maghiare de la radio, unde nu e normal să fie o șefă care nu cunoște nici o limbă. Bun, într-un an de zile eu n-am găsit nici un camarad român cu care să mărășluiesc împotriva tovarășei Jurcsă.

Principiul subsidiarității

SORIN ANTOHI: Eu vreau să spun ceva foarte concret, legat de experiența comună cu dl. Șora în Ministerul Învățământului. El iată că credem că se va putea discuta în România de subsidiaritate într-un viitor apropiat. Subsidiaritatea înseamnă că dacă instituțiile regionale sau locale sunt mai apte să rezolve o problemă, atunci rezolvarea nu va reveni instanților statului. Deci, înțotdeauna se va acorda precedență acelei instituții care și mai aproape de problemă și care o poate trata mai bine. Acesta-i principiul subsidiarității. Va fi greu de discutat acest lucru în România, pentru că înțotdeauna descentralizarea va fi vizată ca pericol pentru Ardeal, secună cu cupole în dimi ctc. Prin urmare, cred că lucru comun al celor mai inteligenți dintre unguri și al celor mai inteligenți dintre români (dintre cei care fac politică) este să construască oacă pară în care o discuție despre administrația locală să nu mai invoke această suspicție. În Franță, de pildă, prima lege de descentralizare a apărut în 1990. Ideea de identitate locală era atât de legată de ideea de ancien régime – aristocrație rebelă, care trebuie răstă –, încât nu s-a putut vorbi niciodată decât de Paris și de periferie. Repet, în Franță, unde problema națională, vorbe lui Stalin, se rezolvase destul de bine, cum săm, în sfere de am.

SZILÁGYI SZOLT: Ay vrea să mă refer puțin la cele spuse de dl. Șora. Eu nu contest faptul că comunitatea maghiară din România să aibă pot avea uneori reflexe absolut greșite din cauza frustrărilor pe care le-a expus d-l Șora. Mai trebuie să spui că, în '84, ultimul polo, ultimele instituții de învățământ cu predare în limba maghiară au fost mixate în Oradea, în Arad, în Său-Mare, în Chișinău, Tîrgu-Mureș și a.m.d. S-a introdus un factor psihic de la vîrstă școlară, fiindcă în acele clase au fost aduși profesori contestați uneori chiar și de profesori români, datorită faptului că erau militanți locali ai partidului comunist român. În aceste clase a existat o atmosferă excepțională și de aceea, în primele lumi ale anului '90, s-a încercat refacerea acestor lucruri. Pe urmă, în interiorul UDMR de atunci, s-a vehiculat ideea că ce-i în mină nu-i minciuni.

Minoritățile – o șansă pentru țara

THOMAS KLEININGER: În calitatea mea de neam, deci de minoritate pe cale de dispariție în România la ora actuală, cred că și putem introduce în discuție un alt treilea punct de vedere. Aș spune că în ultimii ani am descoperit că, deși suntem intelectuali și mindria noastră constă în faptul că nu avem prejudecăți, avem totuși o structură mentală pe care nu o putem depăși. Observ la colegii mei români, ca și la mine de altfel, o oarecare cantitate într-o anumită minoritară, în primul rînd. Deci nu putem face și nu putem face abstracție de faptul că suntem majorității. Această lucru se simte în modul în care gîndim. Punem-vă deci pentru o clipă în poziția celui care este minoritar. Putem să facem un exercițiu mental, spunând că suntem minoritari în calitate de intelectuali. În același timp, trebuie să înțelegem de faptul că o minoritate are o dublă loialitate. Orice aji spune, o minoritate se raportează o dată la țara în care se află, și o dată la țara din care se trage, sau la țara în care se întoarcă. Deci o minoritate este raportată o dată la interior și o dată la exterior. Este o problemă pe care dvs., români, nu o aveți și nu puteți să o înțelegeți. Prin urmare, problema minorității este, de la un punct încolo, de neîmpletesc pentru majoritate. În același timp, vreau să vă atrag atenția că existența unei minorități este o sansă imensă pentru o țară, și aici mă deosebesc radical de dl. Șora: nu putem mărtăluia într-un front care este absolut omogen și frontal. Trebuie să mărtăluim având un virf. Si acest virf, în diverse situații, este compus din altineva. Este compus din intelectuali la un moment dat, este compus din germani la un alt moment, este compus din unguri la un alt moment, este compus, să spunem, din femei la un alt moment și.a.m.d. De aceea spun că existența unei minorități este o mare sansă pentru o țară, lucru pe care îl discutăm cu 25 de ani în urmă. O minoritate trebuie să aibă mai multe drepturi decât majoritatea. Si acest lucru este greu de înțeles.

Însă în acești termeni trebuie să discutăm. Cum facem, și abia de aici începe lupta, nu să asigurăm condiții egale pentru indivizi – pentru că astăzi este insuficient –, ci cum să asigurăm drepturi suplimentare diverselor grupuri.

Există modul de a gîndi: statul ca stat unitar, național, suveran și.a.m.d. Este un mod anacronic de a gîndi. Dacă gîndim așa este numai din cauză că sistem de fapt negiguri de identitatea noastră ca români. Mă întreb că vorbesc așa. E o dublă sensibilitate, care vine dintr-o majoritatea negigură și pe identitatea ei, și pe teritoriul. Pentru că, substanțial, astăzi ideea: Ardealul e al nostru sau nu e al nostru. De aici apar niște discuții care sunt de fapt arhaice, jînd de teritorialitate, care este un instinct profund, dar nu și cu cît de definitiv pentru umanul în esență lui ultimă. S-ar părea că nu. Astăzi în lume, în Europa mai ales, se duce luptă pentru drepturile de grupuri, pentru drepturile comunitare. Este ceva real și nu putem să facem abstracție de el. Dacă noi ne cărbăm în față acestei idei este pentru că n-am ajuns în Europa. Trebuie să ajungem în Europa, și atunci să discutăm problema la nivelul european. Îmi pare foarte rău să spun, dar astăzi, aici, avem o discuție provincială.

Modelul creuzelului american

ANDREI CORNEA: În Statele Unite am asistat la o dezbatere în privința minorităților și comunităților etnice, care se poartă scolo de mulți ani. Toată lumea pie că Statele Unite s-au format dintr-un amalgam de națiuni, care se topesc în masă ceea mare și care nu mai pun probleme. Totuși, în ultimul timp au apărut niște formațiuni care fac să nu mai funcționeze creuzelul american. În primul rînd au fost, sigur, negrii și, cum spune el, afro-americanii; în al doilea rînd au fost mexicanii, portoricani, asiatici, și-au adăugat și alte minorități: femeile, care nu sunt minoritate, fiindcă de fapt sunt multe numeroase decât bărbații, și grupuri, de pildă, de tipul homosexualilor, care își cer și ei dreptul la diferență. S-a făcut foarte multe lucruri în domeniul acestuia, atât de multe încât s-a ajuns la faptul că, în foarte multe situații, este preferabil să fi minoritar. Este preferabil să fi negru, să zicem, sau mai ales femeie, ca să poți să intră la o universitate bine cotată, în condiții mai bune, deci cu un punctaj mai mic decât dacă ești alb. În urma acestui fapt, foarte mulți liberali (vorbesc de oameni care aparțin curentului liberal), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi și au un randament foarte bun. Și încă ceva (și aici, sigur, cauză americană se deosebesc foarte mult de cazul românesc), nu conservatori, recunosc că aici s-a făcut o mare progresie. Că este un dezavantaj și o umilință, într-un fel sau altul, chiar pentru acești minorități care, oricum ar fi în momentul când intră, avanțați și fund de un anumite sisteme de cote care le dă dreptul să fie angajați, sau să intre în anumite poziții importante, relativ mai ușor decât colegii lor albi, se vor simînă umiliți de-a lungul carierei pe care o vor face scolo. În al doilea rînd, s-a constatat că cei care nu sunt avanțați, sau care au fost puțin avanțați (ca de exemplu asiatici, care dîntr-un motiv sau altul n-au intrat în acest sistem de cote), sunt, dimpotrivă, extrem de activi

DANIEL DĂIANU

DINAMICA DEZECHILIBRELOR ȘI TRANZITIA (III)

III. Stabilizarea și evoluția dezechilibrelor

(Urmare din nr. 43)

Programul nu a putut stopa inflația (vezi Tabel 3). În plus, restricționarea creditului real, determinată de saltul uriaș al prețurilor (după liberalizare), umat de o creștere continuă a acestora (indicele prețurilor a atins 352,2% în octombrie 1991 față de momentul liberalizării), nu a reușit să tempereze declinul producției. Volumul arierelor a crescut exponențial, atingând circa 80% din PIB la sfîrșitul anului. În același timp, diferența dintre cele două cursuri de schimb s-a menținut, exporturile au fost, în continuare, apătice, iar comerțul în cadrul CAER s-a prăbușit.

La sfîrșitul anului 1991 s-a produs o "compensare globală" ca mijloc de reducere a arierelor întreprinderilor. Deși creditele suplimentare au fost, în cea mai mare parte, sterilizate, faptul a adus în actualitate problema riscului moral. O realizare a programului a fost că a eliminat excedentul monetar.

La sfîrșitul anului 1991, în cadrul sistemului au început să se manifeste tensiuni crescănde: un curs de schimb oficial supraevaluat și - corelat - un regim comercial excesiv de liberal, prețuri prea scăzute pentru energie și materii prime (care au favorizat consumul), influx de capital insuficient pentru a compensa nivelul scăzut al economisirii interne și slăbiciunea investițiilor. Mișcarea strategică din noiembrie 1991, unificarea cursurilor de schimb¹⁵ și introducerea convertibilității interne limitate a devenit inoperanță, într-o perioadă scurtă de timp, din mai multe motive; în principal din lipsa finanțării externe și a opțiunii pentru un curs de schimb supraevaluat. Timp de mai multe luni, cursul de schimb s-a menținut la 200 lei/l dolar, ceea ce a însemnat un dezechilibru crescănd între oferta și cererea de valută¹⁶, s-au acumulat cereri de valută în exces. Numerosi exportatori și importatori au găsit o soluție în practicare tranzacțiilor tip barter care au introdus un curs de schimb implicit în funcționarea economiei. Acest curs de schimb implicit a atenuat efectele nefavorabile ale supraevaluării. Totuși, scurgerea de capital și nivelul scăzut al exporturilor au declanșat o alarmă serioasă. Politica economică avea nevoie de o revizuire care, printre altele, să restaureze convertibilitatea internă.

Rezultatul deciziilor luate în primăvara acestui an constituie - după părerea mea - un bun studiu de caz pentru înțelegerea opiniilor critice cu care se confruntă politica macroeconomică în cursul tranzitiei. În esență, factorii de decizie au trebuit să decidă asupra unei combinații optime de dezechilibre pe termen scurt, care să amelioreze performanțele și să soluționeze constringerile majore pentru politica economică. Modul de a rationa a fost acela că efectele luptei împotriva inflației - care implica măsură de austenie - pot fi contracarate de efectul de antrenare al unei politici care să stimuleze exporturile și să atragă capitalul străin; mărirea exporturilor și restaurarea convertibilității interne reprezentă o necesitate, întrucât economia era în pericol să se sufocă. Ideea stimulării exportului a fost consolidată de cerințele de perspectivă ale politicii de reformă: atingerea unui curs de schimb de echilibru, stabilirea dobânzilor la niveluri reale pozitive (care să incureze economisirea și să reducă presiunea asupra cursului de schimb), adoptarea unor măsuri speciale de promovare a exporturilor, elaborarea unei politici industriale (de restrucțurare) care să permită impunerea disciplinei financiare (luptă împotriva arierelor) prin diferențierea între "băieți buni" și "băieți răi".

Două controverse majore s-au degajat în jurul

noului pachet de măsuri introduse în luna mai anul acesta. Una dintre acestea se referă la politica dobânzilor. Multă ar argumenta că într-o economie în declin puternic și în care se manifestă o倾ință tot mai mică de economisire - din cauza bugetelor în scădere ale gospodăriilor - nu are nici un sens să mărești dobânzile în termeni reali; și ar avea, într-adevăr, cîteva elemente valabile. Pe de altă parte, în cazul României, constringerea valutară este atât de amenințătoare, iar capacitatea de mărire a exporturilor nu este atât de nesemnificativă incă, în ultimă instanță, să a preferat alegerea unor rate reale pozitive ale dobânzilor¹⁷. Mai există încă un argument: investițiile interne sunt atât de scăzute, incă atragerea capitalului străin este, de asemenea, o necesitate.

A doua controversă la modă este versiunea românească a celebrei confruntări din anii '50 privind eficacitatea devalorizării. Creșterea dramatică a exporturilor în iunie și surplusurile comerciale în iulie și august au confirmat punctul de vedere conform căruia cursul de schimb trebuia devalorizat substanțial¹⁸. Ceea ce se întimplă în prezent este încurajator pentru prima oară de mai multe decenii. România are un singur curs de schimb, balanța comercială s-a echilibrat în ultimele luni, rata inflației este în scădere, influxul de capital este în creștere. Rămîne de văzut dacă motorul exportului va fi suficient de puternic pentru a influența activitatea economică în asemenea măsură încă nouă curs al politicilor actuale să se dovedească a fi fost o mișcare strategică intelligentă.

15) La nivelul de 184 lei/l dolar.

16) Determinată de o supraevaluare crescăndă (din cauza inflației) a monedei naționale.

17) La calcularea nivelului real mediu al dobânzilor trebuie considerate și limitele de credit preferențiale (pentru agricultură, export etc.).

18) De la 206 lei/l dolar în aprilie, a trecut la 226 lei/l dolar în mai, 304 lei/l dolar în iunie și 376 lei/l dolar în iulie (cifre la sfîrșitul lunii), peste 400 lei/l dolar în septembrie.

(Va urma)

Tabel 3

Inflația

octombrie 1990 = 100 Indice lunar

1991

Ianuarie	158,1
Februarie	169,2
Martie	180,4
Aprilie	228,2
Mai	239,8
Iunie	244,5
Iulie	267,7
August	297,6
Septembrie	319,4
Octombrie	352,6
Noiembrie	391,0
Decembrie	444,5

1992

Ianuarie	531,2	119,5
Februarie	624,4	112,5
Martie	657,3	110,0
Aprilie	688,0	104,7
Mai	771,3	112,1
Iunie	804,1	104,3
Iulie	105,2	
August	103,4	

Sursa: Statistica națională.

ECONOMIE

VASILE PILAT

CONVORBIRI LIBERE DESPRE TRANZITIE (IX)

Foto: GINA MARIN

(Urmare din nr. 43)

Deci pledați pentru un program de restrucțurare ca bază a unei politici economice coerente și consecutive. Știu că atât Ministerul Economiei și Finanțelor, cât și Ministerul Industriei au elaborat fiecare cîte o lucrare privitoare la strategia restrucțurării. Ce părere aveți despre ele?

În primul rînd, trebuie salutate inițiativele celor două minister. Ceea ce este important de subliniat este faptul că, dincolo de diferențele majore dintre ele, ambele au preponderent caracterul de concepție și prognostică parțiale, exprimănd pozițiile și metodologii particulare ale celor două minister (cu valoare mai ales informativă) și nu caracterul de program. Desigur, și asemenea lucrări sunt necesare și pot fi utile. Dar nici pe departe suficiente. Un program de restrucțurare nu poate fi conceput decât ca parte integrantă, organică a unui Program al tranzitiei. Elaborarea lui nu poate face obiectul unui minister, ci al unui organ special - poate de tipul fostei "Comisiile Postolache" - independent de orice altă instanță administrativă, abilitat să poată objinge de la organele de stat toată informația necesară și să mobilizeze toate competențele necesare din sfera ținării și a practicii economice, care să conlucreze cu toți principali factorii implicați în acest proces - ministerele economice, fondurile proprietății de stat și private, sistemul bancar (prin Asociația Bancherilor), patronatul și sindicatele. Convenit cu toți acești factori, însuși de guvern și aprobat de parlament, un asemenea Program ar asigura coerența politicilor guvernamentale (fiscal-bugetară, de credit-financiară, investițională, de relații economice externe, vamală, socială, educațională și de informare profesională, din domeniul ținării, politicilor de ramură etc.).

Flindești să vorbit și se vorbește mult despre agricultură, ce loc credeți că ar trebui să ocupe această ramură într-un astfel de Program?

Din considerante de securitate națională în primul rînd, orice economie națională trebuie să-și asigure un nivel al producției agricole capabil să satisfacă, într-un cît mai înalt grad, nevoile interne de consum. Aceasta chiar dacă respectiva producție, în termenii unei piețe libere, este ineficientă și, drept urmare, se cere subsidiat. Este o politică practicată în mai toate țările dezvoltate. În Uniunea Europeană - la scară întregă comunității. În prezent, la noi, dată fiind situația dramatică în care a fost adusă de o politică moapă (zie moapă căci, poate datorită naivității mele, nu înțărnesem să cred că și-ar avea sursa într-o poziție deliberată), agricultura trebuie să se acorde prioritate. Este un lucru indiscretabil. Se pare însă că începând cu programul celui de-al doilea guvern Roman, s-a conturat și continuă să se mențină, cu sprijinul propagandistic al unor pseudoeconomisti, o optică conform căreia agricultura, împreună cu turismul, ar trebui să devină axul, coloana vertebrală, componenta definitorie a economiei românești, industria urmînd a fi "restrucțurată" în funcție de acest ax. Deci, să ne dezindustrializăm? Să ne întoarcem la statutul de țară industrial-agrară? Din oportunitate, susținătorii acestei orientări l-au "uitat" pe Manolescu, au "uitat" întregă experiența mondială din ultimul secol și jumătate și au înlocuit critica "industrializării socialiste" cu o aberantă, implică respingeri

a industrializării. Privip puțin în curtea țărilor dezvoltate. Care dintre ele asigură prin dezvoltarea agriculturii finanțarea celorlalte ramuri? În fapt, cum am mai menționat, agricultura este, în cele mai multe din aceste țări, subsidiată - în primul rînd, evident, de industrie. și va trebui să o subsidiem și noi. De altfel, "intrarea în Europa" va însemna și limitarea creșterii producției noastre agricole la nivelul la care nu va afecta interesele Comunității Europene. Cazul Poloniei, căreia acordarea statutului de "membru asociat" i-a fost condiționată de respectarea unor plăfoane maxime la producția unor produse agricole - condiționare ce a provocat reacția violentă a lui Lech Wałęsa - este mai mult decât elovent în privința aceasta. De aceea este de importanță vitală pentru visitorul țării ca industria să ocupe locul central în strategia noastră de restrucțurare.

Dar tocmai restrucțurarea industriei este problema cea mai dificilă. Ce fel de industrie proiectăm?

Dificilă este puțin spus, în special în cazul industriei producătoare de mijloace de producție - de bunuri de capital și consum intermediar - cărora le revine în 1989 circa 75% din totalul producției industriale. Schimbarea, radicală atât a structurii piețelor (de aprovizionare și desfacere, interne și externe), cit și a condițiilor economice ale schimburilor (ca urmare a dispariției C.A.E.R., căderii drastice a investițiilor și sistemului prejurilor libere), reclamă o și mai radicală schimbare în structura producției și, respectiv, a capacitaților de producție. Or, realizarea acestei schimbări implică imense resurse finanțare-valutare, de cunoștințe și capital uman, precum și imense costuri generate de lichidările și restrangerile de producții și capacitați.

Cum ar trebui să arate configurația industrii noastre, "proiectată" și urmărită prin Programul de restrucțurare? Răspunsul analitic la această întrebare poate fi dat numai pe baza unor largi, multilaterale și laborioase analize concrete ale stării actuale din fiecare ramură și subramură, evoluției dimensiunii și structurii cererii interne și externe, perspectivelor piețelor de aprovizionare externă, potențialului efectiv și mobilizabil de resurse necesare restrucțurării.

Totuși, pe baza celor discutate pînă acum, pot fi formulate cîteva modalități și principii ale desfășurării procesului de restrucțurare. Astfel:

- pe termen lung, este necesară depășirea caracterului extrem de diversificat, cvasiautaric al industriei prelucrătoare românești, în beneficiul unei structuri selective, integrate în divizia mondială a muncii pe baza specializării internaționale a producției;
- selectivitatea nu privește ramurile și marile subramuri ale industriei, ci produsele și grupele de produse;
- ritmul și amplasarea abandonărilor și restrangerilor de producție a unor bunuri trebuie să fie cît mai strîns corelate cu ritmul și amplasarea lărgirii și innoiri producției altora, astfel încît producția industrială, în ansamblul ei, să nu cunoască foarte mari căderi.

(Va urma)

A consemnat
GABRIELA ADAMEȘTEANU

ADRIAN MARINO

“DOSARUL CONSTANTIN NOICA” (V)

Care au fost obiectivele și realizările acestei “culturi paralele Noica” este încă prematur de enumerat și studiat în detaliu. Lipsește și perspectiva și mai ales o amplă documentare. Dar o definiție globală poate fi totuși încercată: într-o perioadă de populism cultural egalitarist, de totală depersonalizare și nivelare, Constantin Noica scria despre Ce înseamnă cultură de performanță (1981). Despre cei douăzeci și doi sau cultura de performanță (1981). Textele au fost publicate recent în Simple introduceri în bunătatea timpului nostru. El patrona și stimula, alături de P. Creția, ediția Platon, îndemnă sătorii pe tineri să învețe greaca, latina, germană. Să facă, mai ales în orice condiții și cu orice prej (nota utopică repare), “cultură”. Această asceză și fanatism cultural a impregnat pe mulți tineri, dacă nu în adincime și prin acte de consecvență și continuitate, cel puțin la suprafață și publicitar “propagandistic”. Un program cultural paralel, în plan ccașist, a constituit fără îndoială un eveniment, pe care istoria culturală a epocii îl va reține cu certitudine.

Se pune încă o dată și din plin problema metodelor folosite, a gradoului de toleranță din partea regimului și a “compliciților” de care aminteam. Mărturisim că nu suntem deloc mari admiratori ai celor Trei poeme filozofice pentru S.(anda Stolojan). Ele oferă totuși confesiuni precise asupra motivărilor “metodei Noica”. Sună deci citabile. Gestul constă, în esență, dintr-o acțiune de penumbra, discretă, voit marginală, în ton de umilitate-modestie: “...Putem face lăutării cîte ceva/și putem pregăti o Carte a Facerii” (aceea ce este foarte adevărat). Dar mărturisirea și argumentarea capitulară în stil resemnat, ușor lacrimă, în genunchi, sincer spus, n-o gustăm. Apusul ne-ar cere doar o “Indiferență goală”, o “biată libertate” (calificativ cu totul inaceptabil), “speciaclul zbaciumului nostru gol” și alte asemenea noisme. N-ar mai fi, după Noica, absolut nimic de făcut. Mai mult: desolidarizare totală și pe față și de scriitori (ca Goma, Tepeneag și alii) care au îndrăznit totuși să protesteze: “Ce putem face noi? Ce putem denunța/că scriitorii acesti care vă plăc, și cui? Unei lumi obosită...” Deși din nou obresia, fixația chiar, a Apusului decadent, extenuat, de unde nu ne mai posite veni nimic niciodată etc. etc. (Jurnal de Idei, p. 153). În astfel de texte umile, resemnate, să recunoaștem, Noica a mers – în mod regimbătărit – prea departe în sensul cedării, conformismului și compromisului. Stare de spirit foarte generală, de altfel.

Realizarea sau măcar stimularea culturii paralele, cu dublă față ca mătasea, inclusiv de rezistență, rămîne nu mai puțin o realitate incontestabilă. Ea a fost posibilă numai prin toleranța regimului, a cărei explicație, credem, am dat-o și, mai ales, prin fisurile și complicitățile care au existat, cu variații inevitabile, pe întreaga durată a regimului. Plassa avea uneori ochiuri mai strimte, altele mai largi. Despre unele demersuri și convorbiri oficiale receptive se fac unele referințe fugăre și în Jurnalul de la Păltiniș. Constantin Noica era primul adesea, în diferite birouri culturale, cu bunăvoieță, înțelegere, uneori și cu un fel de condescendență compătimitoare, altele cu simpatie amuzată. Omul avea o anume față carismatică, polarizantă și de persuasiv, ce-l-a servit adesea. Discipolii săi au primit în astfel de condiții burse Humboldt, de durată. Ceea ce a fost foarte bine. Dar pasaporte în scopuri culturale au primit și destul alții, în aceeași perioadă. Membrii “grupului de la Sibiu”, de pildă, care au ajuns în redacția Familiei de la Oradea, au fost protejați din plin de Mircea Malita, pe stunci adjuncți la M.A.E. Nu este un “secret”. și este chiar un merit. În felul acesta, Ovidiu Cotruș, să spunem, pe care noi l-am întîlnit în închisoare la Ocnele Mari, atât de slab închi, la numărătoare, seara, doi colegi de celulă trebuiau să-l țină de brațe – a putut călători adesea după “ciberare”. Este doar un singur exemplu pentru a defini o situație nu totdeauna nici bine cunoscută, nici bine înțeleasă. Cine mai poate invoca în astfel de situații alii de ambigue criterii iâioase, superradicate?

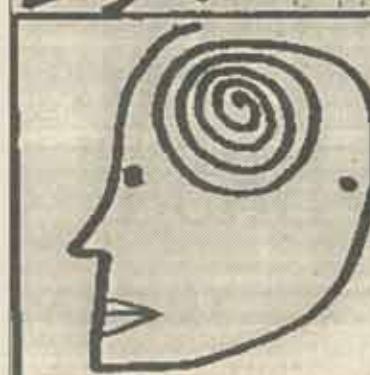
În astfel de împrejurări, prin schimburi de cărji, vizite la Păltiniș și Cluj, discuții, corespondență (plăstrată din plăcute doar în parte, între 1976-1987, dosar nr. 23) s-a produs și apropierea noastră de

recunoaștem onest. Dacă se poste deci vorbi de un “proces al comunismului” în domeniul cultural, acest odios sătan poate constitui unul din capetele sale esențiale de acuzație.

Constantin Noica a avut curajul moral să recunoască pe față lui Andrei Pleșu, într-un acces de sinceritate: “Dragă, în fond n-am mai multe vieți, nu pot să-mi rostesc cuvîntul pe care-l am de rostit peste 20 de ani sau peste o sută de ani, trebuie să-l rostesc acum, cînd mi-e dat să-l rostesc” (Euphorion, II, nr. 68/1991). Acest “egoism” creator, perfect normal, sănătos, definește pe creatorul de totdeauna. Mulți gîndesc, fie și subconscient, la fel: “trebuie să-mi salvez opera”, nu vreau să fiu “pericolat”, “incomodat”, “deranjat”. Noli tangere circulos meos... Poate fi pusă oricănd și oriunde sub acuzație o astfel de mentalitate? Greu de spus. Evident, un “prej” a fost plătit. Dar el făcea parte din “clauzele contractului”, din “regula jocului”. Noica a putut publica. Mai mult, și-a salvat și o parte din manuscrisele confiscate la arestatare: “Zi fastă”, notează el (Jurnalul de Idei, p. 188, la 30. IX. 1968), “mi s-a restituit ce s-a păstrat din Goethe”. Înutil să mai precizăm de către cine. Că era vorba de a salva, cu orice prej, o operă, să mărturie și dezavuare unor “imprudențe” publicistice ale aceluiași Andrei Pleșu. Acesta era apostrofat, în mod hotărât, asupra “penceloului de a-ți rata trajectoia de dragul unui gest sublim”. “Ce prefer? Un destin cultural implinit sau unul care se fringe sub sublimul unei demonstrații de o clipă?” (Jurnalul de la Păltiniș, p. 204-205). Dilemă atroce, într-adevăr. Ea poate fi – și a fost! – în mod diferit înțeleasă. Căci o astfel de soluție poate fi dificită interpretată: rigorism sau cedare tactică, curaj sau față, rezistență sau capitulare etc.? “Dosarul” sau “casul” Noica este de altfel plin de asemenea ambiguități. Totul depinde de unghiul și criteriul nostru de percepție. Descurjata rezistență, deci capitulare și chiar complicitate cu represiunea pe un plan, sau retragere strategică în vederea viitorului?

Înștiințăm asupra caracterului reprezentativ și cu totul curent al acestei alternative, deosebite aproape toți scriitorii români sub Ceaușescu au trăit-o într-o formă sau alta din plin. Cine poate deci arunca cu

ESEU

contrar, de altfel și ele frecvente: lată doar una, și ea de publicitate foarte recentă, a lui Camil Demetrescu: “Mă simt vinovat de mindria în care am fost crescut și care m-a îndemnat în totdeauna să nu accept nicăi un compromis...” (Lupta, Paris, nr. 188, 7 septembrie 1992). Fiecare cu conștiință și sistemul său de valori. Galileu, care a trecut printr-o situație riguroasă asemănătoare, a rămas nu mai puțin în istorie. În toate sensurile cuvîntului. Cine n-a avut însă nimic “creator” de pierdut poate fi împlacabil pînă la capăt. Riguros și chiar fanatic. Kein Talent doch ein Charakter, vorba lui Heine. A da o judecată definitivă și completă despre “casul” Noica este, în încheiere, încă dificil, dacă nu – decocmai – chiar imposibil. Trei aspecte ni se par totuși destul de bine stabilită și pot fi reținute, de pe acum, drept concluzii provizorii. Dar cu un mare grad de justificare și verosimilitate. Toate acestea la capitolul unei analize încă destul de incomplete, dusă însă fără fanatism, fără spirit partisan, sine ira et studio, cum se spune. Spiritul critic își cere însă mereu drepturile. El a fost suprinsat la noi timp de decenii, detestat de toate dictaturile. De ce n-ar fi permis și în acest caz?

Constantin Noica a fost, după noi, victimă culturală cea mai notorie și mai tipică a regimului ceaușist. Pe termen scurt, “compromisul” său ni se pare evident. Dar pe termen lung, în perspectivă istorică, el a fost, în linii mari, pozitiv, benefici. El oferă, într-un sens, chiar “normă” tuturor cazurilor de colaboraționism cultural cu regimul. De precizat, în același timp, cu maximă rigore, ce înseamnă “colaboraționism cultural” într-un regim totalitar. A “colaborat” întreaga cultură și literatură română, chiar și atunci cînd a continuat să “funcționeze”, cu regimul Ceaușescu?

Constantin Noica a satisfăcut, în același timp, în condiții ambiguë, echivoce – este adevărat – nevoia de absolut și mare cultură a unui grup de tineri de valoare. A reprezentat pentru ei o stea polară, un model, un reper, o referință. Mulți s-au regăsit, moral și spiritual, în comportamentul “înțeleptului” de la Păltiniș. Figura sa exotică, de guru, atrage și întriga în același timp. Mesajul său presupune afinități spiritualiste, mai mult sau mai puțin “iniziatic”. Dar influența sa a fost, după noi, mai mult extensivă și superficială decât adincă. Preocupările etico-estetice și spiritul critic de care dău dovadă discipolii ca Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu nu par a avea afinități reale și profunde cu “spiritul Noica”. Recunoaștem însă că demonstrația s-ar cere dezvoltată. N-o facem acum.

Constantin Noica a fost, fără îndoială, exploatat din plin și la singe de regimul ceaușist. A fost prejul esențial pentru salvarea unei zone culturale. Din acest punct de vedere, el poate fi absolvit. Dar că a fost, ca să ne exprimăm astfel, jumulit bine de pene, este, iarăși, incontestabil, iar exploatarea să a continuat chiar și după... moarte. Ne mărginim să reproducem doar scena finală a înmormîntării, de la Schitul Păltiniș, așa cum am descris-o în Cotidianul (19 martie 1992): “În munte se adunaseră, fără nici un anunț de presă, vreo patru cinci sute de persoane. A fost și un mare sobor de preoți, condus de mitropolitul Plămădeala. Nigă festivități religioase deosebite, care mi s-au parut exagerate de pompozitate pentru modestia lui Noica, pentru modestă cruce de alătură și pentru sicriu simplu, simplu, simplu. Dar asta nu era destul. Întreaga ceremonie era filmată împăsabil de trei operatori. Am crezut inițial că sunt de la interme și ne filmăza pe noi. O fi ajuns o copie și pe la interme, dar nu acesta era scopul. Am aflat ulterior că era o manevră mai grotescă. Mitropolitul Antonie Plămădeala făcea parte din delegația română la Conferința pentru Drepturile Omului de la Viena, iar el avea nevoie de un document pentru străinătate care să arate că în România există libertatea religioasă. Deci săracul Noica a fost exploatat și după moarte. Realizați humorul tragic și cinismul acestei operațiuni! Mai mult, mi-e greu să continu...

17 septembrie 1992

Păltiniș - februarie 1987

MONICA LOVINESCU

“GARDĂ INVERSĂ”

de PAUL GOMA

Numele romană avind drept subiect evadarea dintr-o jără totalitară. După cite știm, nu s-a scris încă nici unul al “întoarcerii” într-o astfel de jără. Înțelegând că romanul lui Paul Goma, *Gardă inversă*, apărut la Gallimard, în traducere franceză a lui Șerban Cristovici, sub titlu *Garde Inverse*.

Sosind, în ordinea publicării, imediat după *Le Tremblement des Hommes* – mărturie lui Paul Goma asupra mișcării pentru drepturile omului din 1977, în România, apărută la editura Seuil – *Gardă inversă* se situează, prin acțiunea sa, înainte de această dată. La capitolul unei călătorii în Occident, Paul Goma rămâsese timp de vreun an la Paris și obținuse și venirea sopei sale. Avea el să rămână în Occident? În România – după cum o vedem la lectura acestui roman autobiografic – nimici nu se găseau care să se întoarcă, în 1973. Să se întoarcă pentru ce? Pentru a se regăsi fără de lucru (în timpul absenței sale fusese dat afară din redacția *“României literare”* – bineînțelește fără a fi fost anunțat în nici un fel)? Pentru a continua să și vadă toate manuscrisele interzise? Pentru a-i fi refuzată pînă și simpla semnatură? Pentru a fi urmărit sistematic de agenții Securității, și a fi tratat de agent el însuși, de către unii cunoscuți? Cum toată lumea viscază la un pașaport, fericitul muritor care obține un astfel de privilegiu și, într-un fel, îl sfidează, nerămnind în Occident, nu poate decât să fie prost văzut de toată lumea: la nivelul “oficial”, fiindcă autoritățile sperau astfel să se dezbată de scriitorul contestatar, de această pasăre rară și stincheritoare în peisajul literar românesc; la nivelul omului de rînd, fiindcă refuzase să profite de o sansă excepțională; la acela al confraiilor săi, în sfîrșit, fiindcă un astfel de exemplu de curaj făcea să reiasă și mai tare, prin contrast, resemnarea unora, aranjamentele sau lașitatea altora.

De ce să decât originalitatea temei, și *Gardă inversă* tot ar reține atenția. Dar ar fi o mărturie și nu un roman. Or, nu numai că e un roman, dar, prin tehnice de scriitură foarte apropiate de cele din *Ostinato*, prin naratiunea ce explodează și se recompone în tot atâtea acțiuni paralele, *Gardă inversă* ne duce cu gîndul la sintagma Françoisei Wagener, definindu-l pe Goma în ziarul *“Le Monde”* drept: “un Joyce al universului penitenciar”.

Există, într-adevăr, în acest roman, mai multe romane. Acela al mamei. Acela al urmăririi. Acela al scriitorilor.

Romanul mamei, în primul rînd. Narratorul se duce, în fiecare zi, la spital, unde mama lui moare de o scleroză în plăci. Nu e o moarte, e o lentă, atroce descompunere, este o moarte de a nu putea muri. Ca un lov nemaiavînd nici măcar puterea să-l apostrofeze pe Dumnezeu. Și acest fiu, care nu mai poate face nimic pentru mama lui, nu găsește decât un mijloc de a o ajuta să moară: să povestească, să-și povestească moartea ei. S-o ajute să moară, “scriindu-i moartea”. “Azi, mama...” este leitmotivul, fraza-semnal ce-i îngăduie, în nesfîrșite variații, să se surprindă pe sine în clipă cînd i-ar fi anunțată această moarte și apoi să descrie o înmormîntare, alta, și pe urmă alta, un altă de înmormîntări. Deschîtușarea la care viscază pentru ca n-o dorește oare și pentru

sine? Lîngă patul ei de spital, încăut de mirosurile fetide ale trupului măcinat de boală, sfîșiat de iubirea ce i-o poartă, dar și de dorința de nemărturisit de a regăsi cît mai repede aerul curat de afară și universul celor sănătoși, acest fel de a-și închipui moartea ei jîne de exorcism. Paginile gîndind parcă între atrocitate și adorație sunt cele mai halucinante ale cărții.

Al doilea roman, al urmăririi, ne așteaptă la poarta spitalului. Și pătrunde chiar și în spital, deoarece agenții Securității nu se lasă opriți de pragul nici unei suferințe. Ei vin să interogheze, să bruscheză o mamă în agonie, căușind sub saltea ei manuscrisele fiului, spre a-l impiedica să le trimită în Occident. Narratorul, ca și soția lui, se simt urmăriți, oriunde s-ar duce. Agenții sunt fie cei obișnuiați, familiari, fie cu toții neașteptați, ca fata înțără, ea însăși fugărită de narrator, după ce-l fugărise. Filaj, fugă, capcană se înscriu parcă în filigranul unui roman polițist ce nu datorează însă nimic ficțiunii, apartinând dimpotrivă cotidianului cel mai plat, cel mai nesemnificativ, riscind, la limită, să se transforme într-un fel de obișnuință. Or, obișnuință, chiar și aceea a unui coșmar, riscă să adoarmă spiritul. Spre a-l menține în stare de veghe, narratorul urmărește, cum spuneam, pe urmăritor, răstoarnă rolurile, răminind astfel “în gardă”.

Al treilea roman este un tablou de moravuri literare. De la fostul scriitor stalinist, dezgustat de a se fi arătat astăi de fanatic sau de credul și devenind prietenul celui mai anti-conformist dintre colegii săi, narratorul, pînă la cenzorii, rafinăt acum și fără iluzii, oferind narratorului prietenia lor – la urma urmei nu sunt ei singurii săi cititori în românește? –, obsedăți cu toții de drumul luat de manuscrisele lui spre Occidentul unde vor fi editate în limbi străine, Paul Goma dezvăluie editorului francez față adeverătă a sfîrșitului ideologic, a domniei nu numai a aranjamentului dar și a dublei gîndiri. Înainte de a vorbi, în apartamentul unor prieteni, cenzorul însuși, în cazul de față o femeie, acoperă telefonul cu o pernă, iar un membru al Comitetului Central vorbește despre regim în termeni ce ar face să roșească în Apus și pe cel mai înălit anti-comunist. Obiceala este apropape generală, ca și dorința de a face carieră, iar dublul limbaj este bine pus la punct: unul după ce ai acoperit telefonul cu perna, altul de tribună, de ziua, de ședință. Descriind schematic atmosfera din casa fostului scriitor stalinist, Zeno, am putea lăsa impresia falsă că ar fi vorba de o condamnare, de indignări etice. Nici din toate acestea. Totul se diluează în tăceri jenate, izbucnește în certuri cu aparent alte motive, se transformă în logoreea unei culpabilități camuflate.

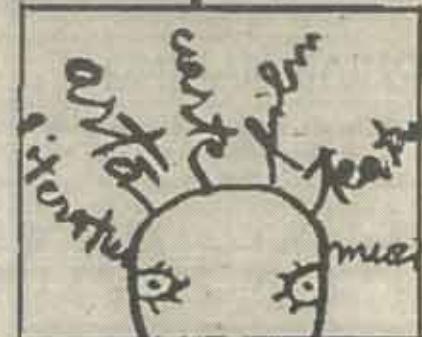
De altminteri, faptul de a fi separat ceea ce autorul a alternat și înmânuncheat, printr-o

scriitură familiarizată cu trecerea imperceptibilă de la monologul interior la descrierea realistă, de la lirism la transcrierea fidelă ca un magnetofon a trivialității dialogurilor cotidiene, de a fi despărțit, pentru facilitarea expunerii, cele trei povestiri impletindu-se de fapt în una singură, nu poate să exclude riscul de a clarifica, dîndu-i în plus și o notă moralizatoare, un text ce n-are nimic nici dintr-un pamphlet, nici dintr-o demonstrație. Un text lipsit de patetisme. Umarul negru și un limbaj crud – deseori argotic – au o forță corozivă ce dizolvă tipărat și lacrimile. Mulindu-se cel mai adesea pe limba vorbită, surprinsă și amplificată cu o acuitate rar înălțită, stilul lui Paul Goma este, în sine, un denunț virulent de eficace al tuturor clișeelor de gîndire.

Gardă inversă poate fi deci citit ca o mărturie, ca un roman realist, ca un roman modern, ca oglinda unei lumi inchise asupra friciei sale, ca atrocea povestire a unei morți imposibile, și, la fiecare nivel, lectura e totalizantă.

Ar mai rămîne de explicat titlul. *Gardă inversă* – termenul aparține boxului și indică schimbarea brațului cu care loveste. Nu singur – cu care te bătușezi pînă acum –, ci dreptul. În acest sens, titlul e premonitoriu, deoarece *Gardă inversă* a fost scris de Paul Goma la București în 1976, înainte decât de a prevedea că va declanșa în România o mișcare a drepturilor omului. *Gardă inversă* anunță încă

CULTURĂ

de pe atunci Cutremurul oamenilor. Și numai înverșunarea acestor evenimente face ca aceste două cărți să apară acum, aproape în același timp, în librăriile franceze, unde vin să se adauge celorlalte patru cărți ale lui Goma, apărute din 1971 încoace la Gallimard: *Ostinato*, *Ușa*, *Gherla* și *În cerc*. Șase cărți ale sale deci, trei edituri pariziene care-l publică: Paul Goma, scriitorul cel mai cenzurat în România, a văzut apărindu-i în Occident o operă. Scrisă între două inchisori, mai multe anchete, nesfîrșite urmăriră, o activitate de disidență hăbituită dar fermă, opera lui Paul Goma constituie, pînă acum, contribuția cea mai densă la memoria carcerală a României.

Paris, martie 1979

Notă:

Romanul nu a fost încă publicat în România

Institutul pentru Științe Umaniste din Viena (Institut für die Wissenschaften vom Menschen sau IWM)

organizează un program de Visiting Fellowship. La acest program sunt invitați traducători consacrați care au în proiect traducerea unei lucrări importante din domeniul literaturii și științelor umaniste. Prezintă interes pentru program traducerile dintr-o limbă est-europeană într-o vest-europeană sau invers.

Candidații acceptați vor primi o bursă care să le acopere o ședere de șase luni la Institutul de Științe Umaniste pentru a-și realiza proiectul. În această perioadă ei vor beneficia de un birou, un calculator IBM-PC și de acces la sursele de informare din institut (biblioteci etc.).

Traducerile realizate în cadrul acestui program vor fi proprietatea IWM.

În vederea selecției, candidații vor trimite pe adresa: Karolina Niedenthal

Institut für die Wissenschaften vom Menschen

A-1090 WIEN, Spittelauer Lände 3

Tel. (0222) 31358-0

Fax 3135830

un dosar ce va conține:

-un curriculum vitae

-o listă a publicațiilor anterioare

-numele lucrării ce va fi tradusă

-numele editorului care se pregătește să publice traducerea. Vor fi preferați traducătorii care au deja un acord cu editorul

privind publicarea traducerii ce va fi prezentată în cadrul acestui program. Dosarele se primesc la institut pînă la data de 31 decembrie 1992 și vor fi analizate de o comisie internațională. Candidații admisi vor fi anunțați pînă la data de 30 aprilie 1993.

Pentru informații suplimentare adresăți-vă domnișoarei Lorita Constantinescu, la sediul Fundației Soros din Calea Victoriei 133, București, telefon 506325, fax 120284.

CULTURĂ

YVES MICHALON A CONSTRUI PE O NON-ISTORIE UN ANTI-DESTIN

Lui Gabriel Liiceanu, editorului meu, prietenului meu, căruia i-a fost dat să fie român

Ajuns la un prim popas al aventurii mele în România, simt nevoie, ca și în cartea mea, să adresez tuturor celor de aici un mesaj de amăriacă și speranță. Odată spulberate marile vise pe care le-am trăit împreună, singurul lucru care rămîne de făcut este de a construi – pe o non-istorie – un anti-destin.

România nu se va face împotriva românilor. Ea se va întemeia doar prin ei. Iar ceea ce românii nu vor face pentru ei însăși, nimici nu va face în locul lor. Dacă România trebuie să moară, ei bine, atunci să moară. Dar dacă avem credință că ea trebuie să trăiască, atunci să alătur curajul să risipească îndolala care o macină. Adevărul este că locul fatalității trebuie să-l ia această unică certitudine: oricât de mare ar fi un om, el nu poate guverna multă vreme împotriva adevărului; oricât de puternic ar fi un regim, el se va nașa de îndată ce va nescocoti ordinea lucrurilor și exigențele sufletului.

La Dumnezeul lui Descartes ajungi prin intermediu evidenței, la cel al lui Pascal cu ajutorul *Indoielii*. Însă pentru savantul Pascal, care este deopotrivă creștinul Pascal, "îndolala și credința sunt complementare".

"A alege înseamnă a renunță", potrivit unei vorbe celebre a lui Gide. Prietenii, dată-mi voie să vă cer astăzi să nu renunțați la nimic. Nici măcar la îndolala. Da, veți spune, dar dacă nu renunțăm la nimic înseamnă că nu alegem nimic, că nu facem nimic, că nu suntem nimic. Blestemata îndolala! Trebuie să alegi. Alergile noastre ne creează și ne elibereză. În ce mă privește, am ales ca în această seară să măscă. Împreună cu voi, împreună cu tine, Gabriel, din fructul acid al absolutului, acest absolut care nu poate fi savurat de unul singur. Căci este nevoie de un "tu" pentru ca "eu" să capete sens. Să atunci te rog, dragă Gabriel, aşa cum vă rog pe toti ceil de alii, să nu va îndoliți nici o clipă de singura îndolală care mă frămăntă: nu mi-a fost dat oare să mie să fiu român?

(Cuvîntul rostit de autor cu ocazia lansării volumului *Bulevardul absolutului*, apărut în traducere românească la Editura Humanitas)

YVES MICHALON și GABRIEL LIICEANU

UN OBSERVATOR PRIVILEGIAT AL REALITĂȚII ROMÂNEȘTI – Interviu cu YVES MICHALON –

Cum ați ajuns să fiți atât de legat de țara noastră?

Am venit pentru prima oară în România în decembrie '91 și primul loc pe care l-am vizitat a fost sediul Grupului pentru Dialog Social. După ce urmărisem în Franța evenimentele din decembrie '89, voiam să cunoască îndeaproape situația de aici și, totodată, voiam să văd ce aș putea face pentru a ajuta forțele democratice din România în vederea alegerilor locale și a alegerilor generale; voiam să împărtășesc din experiență pe care o aveam de la alegerile din Franță, ca organizator de campanii electorale ale mai multor oameni politici care fac parte din opoziția actuală.

Ce știți despre România?

... patruzezi de ani de comunism nu au făcut din România o țară seducătoare. În 1981, colaboram la o revistă de politică internațională din Franță, revistă care își propunea să informeze pe francezi asupra a ceea ce se petrece în lume la nivelul conflictelor locale, al evenimentelor politice, economice, culturale. Sigur că incercam să prezintăm și lucruri din țările estice, trimișind ziaristi care să facă reportaje acolo. Deçi ziam ce se întimplă în România... Din păcate, nu știau cît am putut convinge lumea occidentală, astfel încât să determinăm o implicare.

Puteți să ne relatați primele dumneavoastră despre o țară pe care o vedeați pentru prima dată?

Veneam de la Budapesta cu un mic avion. Era frig. Aeroportul nu era încălzit. Întuneric. Am așteptat o oră ca să-mi recuperez bagajele... În sfîrșit, am văzut o țară care nu funcționa. În ciuda acestor lucruri însă, am avut parte de o primire călduroasă și imediat am cunoscut oameni foarte simpatici. În plus, am constatat că la dumneavoastră poate fi foarte bună. Am patrunc fără formalități în lumea românească (mă refer la o elită) și m-am simțit foarte bine.

Acum, cu prilejul lansării cărții dumneavoastră printre noi, vă gîndi să scrieți o carte despre România?

Nu m-am gîndit încă. Am luat multe notițe dar, sigur, ele trebuie plasate într-un context. Nu știu, pentru că nu știu niciodată ce voi face măne. De fiecare dată când vin aici, sănătatea de căldură pe care oamenii o au încă după ce au trăit frica, angoasa, momente de speranță și apoi de deziluzie. Totul este dificil aici (chiar și lucrurile cele mai simple) și în același timp totul este posibil. În ceea ce-i privește pe oameni, ei negociază în permanență cu ei însăși și cu dublul lor. Apoi, ei au atîțea dificultăți cu elementele concrete din jur – la toate nivelele – care nu funcționează. Pentru că am avut ocazia de a fi un observator privilegiat al realității românești, de multe ori am fost furios pe lumea franceză socială, politică, culturală care nu s-a implicat mai mult. Lumea noastră se ascundea cu adevărat, cu diferență că la noi totul e mult mai ușor. Am încercat, după fiecare călătorie a mea, să-mi mobilizez pe compatriotii mei în vederea ajutorării forțelor democratice, care duc o luptă inegală în România de azi. Sigur că există principiul că nimici nu postează face în locul românilor ceea ce ei însăși pot face.

Cum vedeați situația României după alegeri?

Am fost observator și la alegerile locale și la cele generale. Revista dumneavoastră a publicat textul lui Andrei Pleșu intitulat "Alegerile n-au fost atât cîștigate de Iliescu, cit pierdute de opoziție". Este și părerea mea. Opoziția, mă refer la Convenția Democrată, nu a funcționat bine la nivelul conducerii ei; apoi, și a desemnat prea tîrziu candidatul. De aceea opoziția trebuie să recunoască faptul că alegerile au fost corecte, chiar dacă în unele locuri s-au produs nereguli; altele au fost disfuncționale și astupă lor ar trebui să se opreasă analiza opoziției acum.

Ce personalitate politică atât cunoșteți?

Andrei Pleșu, Nicolae Manolescu, Emil Constantinescu, Corneliu Coposu, Domokos Géza, Dinu Patriciu și mulți alții. La ora actuală, societatea românească are o varietate de indivizi, secretul cel mare fiind acela de a-i utiliza pe fiocare în locul în care poate fi cel mai eficient. În ceea ce privește pe intelectuali, eu cred că ei nu au fiutat suficiență, în sensul că nu au luat mai energic atitudine față de lucrurile care se desfășoară sub ochii lor. Gîndindu-mă la eșecul forțelor democratice, eu cred că fiecare trebuie să-și asume responsabilitatea.

Și aș vrea să mai adaug un lucru: dacă ne gîndim la structura piramidală a societății românești, se poate constata că nu există o comunicare între virf și bază. Mai mult, baza nu are conștiință clară a ceea ce este, a ceea ce înseamnă că adevărul o viață democratică și care sunt mecanismele ei. Prin urmare, eu cred că prima urgență este de a constitui în această țară o clasă de mijloc, o clasă care să asigure comunicarea între virful și baza societății. Problema comunicării este immensă în România – în toate sensurile. Această țară nu are cai de comunicare și din acest motiv total devine extrem de complicat.

"22"

numit Matheysine. Își poți da perfect de bine seama cum artistul are să încearcă de fiecare dată să surprindă și să redea fie densitatea și molociunea catifelată a negurilor, fie violența unei răbufniri de vînt, dacă nu cumva chiar aplăcarea sută a nămeșilor. Acea spiritualitate, despre care pomenesc, a peisajului respiră prin grau și cumpăna egal perceptibile ale unor locuri și priveliști, aducând într-o totală cu sprijin... mortalie.

De altfel, Eric Dessert a zăbovit o bucată de vreme în fabulosul Maramureș, de unde s-a întors marcat, aproape transfigurat: regăsite, redescoperite – sănătatea cuvîntelor sale – chipul omului și izbutise – într-o strălușigerare – să

privește, să înțeleagă tot ce te poate apropia, prin chiar sfîrșenia acestui chip, de pînă în prezent, de țărînă, iar călătarea înfrigătoare și indiferentă a urmelor unei omenii prea adeseori uitării ori jinuți ascunsă cu cea mai mare grija, această călătare pare să fi fost extrem de rodnică. Anul viitor, Eric Dessert ne-a promis că va reveni în România, hotărît de astă dată să ne arate... Maramureșul.

În sfîrșit, într-o lîngănație "Anotimpuri de la Matheysine" vor mai fi expuse de către Centrul Cultural Francez din Timișoara (18 noiembrie-9 decembrie), de către o altă Alianță Franceză (16 decembrie-6 ianuarie) și, în sfîrșit, în sălile Institutului Francez din București, între 13 ianuarie și 3 februarie.

IOAN MUŞLEA

CÎND ABSOLUTUL TRECE PRIN POLITIC

lată o carte scrisă într-un gen literar care, deși există cîndva, acum abia se înfrîngă la noi. Să înumesc genul esecului politic liber. Ceva între însemnare intimă de jurnal, notație lacomică jurnalistică și digresiune teoretică non-conformistă. Genul literar specific unui intelectual care se mănușește public, cum însuși autorul declară, din interiorul triplului său adevăr (trăit zilnic, concomitent) "de cîștian, de om, de artă".

Un gen literar de tradiție, pe care piata culturală occidentală îmbibașă de politic și de multiplicitatea aiuritoare a punctelor de vedere, îl-a făcut să proliferze în ultima vreme vertiginos.

Carteau lui Michalon e o rememorare lacomică și strălucitoare, subiectivă și angajată, a recentului încheiatului deceniu '80. Într-1981, cînd Mitterrand și partidul socialist vin la putere în Franță, și 1991, cînd după revoluția din Estul Europei izbucnește războiul din Golful, se intînd zece ani care, retrospectiv, se înfășează spectaculos și derunani, decisivi și amenințători, încărcati de orgi resurrecționale și trimbite apocaliptice, totuși plini de zgromot și fură, măreția și denzonul oncarului eșantion al istoriei.

Din cocktailul memoriei sale obiective și subiective, Michalon alege date, oameni și întimplări care au modificat masca lumii sau numai i-au zdrenținat conștiința: pe pelculu să interioară, lovituri de stat, alegari, bombe, guverne, atentate teroriste, tratate de pace sau alături de cărți, artiști, emisiuni de televiziune și filme celebre, dar se lasă împănat inevitabil de evenimente personale, angajamente, iluzii, ratări și victori care îl-au marcat pe autor. Concis și în aluzii aeraie, ce forțează un efort al memoriei, și stenografiată o hartă politică selectivă în care Brejnev, Cernenko, Gorbaciov se intersecțează cu Cioran, Nietzsche și Styrone, unde Reagan, Mitterrand și Chirac coexistă cu Truffaut, Serge Gainsbourg și Salman Rushdie.

Intr-un stil economic și elovent, în care sintagme rapide, jurnalistică sint implete de elegant cu considerații construite în cea mai clasică retorică franceză, Michalon înregistrează nostalgic și comenteză moralist, se implică cu mină sau cu speranță, se distanțează cu amărițiu sau cu resemnare și de fapt, încercind să înțeleagă lumea politică, încercă orgolios să se aproximeze și să se înțeleagă pe sine.

Michalon ilustrează un gen de intelectual care încă nu există la noi, deși e pe cale să se formeze. Scriitor, eseist și romancier, el este deopotrivă om politic, republican înmăscat ca orice francez, democrat convins și gaullist. Jurnalista, fondator al unei reviste de politică internațională, el este totodată un îndrăzenit și norocos om de afaceri. Director de campanii electorale, el e și creator de fundații. În scrisul său, toate ambii și contradicțiile celor care trebuie să "facă" și să "reflecteze" istoria își afișează cu elovență dilemele. Umanismul său e "aplicat" la real; deci e profund determinat de pragmatism și politică. Dar, angajat în imediat, în modelarea efectivă a prezențului, Michalon înțelege să raporteze constant politicul la principiile morale și filozofice ale umanismului. Tipic francez prin pasiunea marilor idei generale, Michalon este tipic pentru intelectualul acestui sfîrșit de mileniu: pentru el, "bullevardul" pe care poate fi trăit și aproimat: "absolutul" trece inevitabil prin politic.

Binevenit acest spumos bilanț provizoriu de etapă istorică. Citindu-l, realizezi cu un fel de reconfortantă întristare că interrogațiile și apoiile lui pot fi foarte bine și ale tale.

MAGDA CĂRNECI

FOTOGRAFIA CA ȘI ARTĂ

Cea mai importantă (și aglomerată!) librărie a Clojuului a devenit spațiu privilegiat al unei splândide expoziții de fotografie. Unul dintre cei mai talentați și mai tineri fotografi francezi, Eric Dessert, ne înfășează astfel ciclul "Anotimpurile la Matheysine", confruntându-ne cu ceea ce ajuntem să suntem și anumite atmosfere de o materialitate mai multă bănuitoră/înțuită, conferită imaginilor de chiar trecerea anotimpurilor în jinu-

lă. Își poți da perfect de bine seama cum artistul are să încearcă de fiecare dată să surprindă și să redea fie densitatea și molociunea catifelată a negurilor, fie violența unei răbufniri de vînt, dacă nu cumva chiar aplăcarea sută a nămeșilor. Acea spiritualitate, despre care pomenesc, a peisajului respiră prin grau și cumpăna egal perceptibile ale unor locuri și priveliști, aducând într-o totală cu sprijin... mortalie.

De altfel, Eric Dessert a zăbovit o bucată

Marți 3 noiembrie 1992

În Statele Unite, invingătorul în alegerile prezidențiale nu este o rezultantă directă a votului popular pe ansamblul țării, ci a numărului de electori obținut de candidat în Colegiul Electoral. Fiecare stat are repartizat un număr de electori, egal cu suma reprezentanților săi în Congres – senatori și membri în Camera Reprezentanților. Ca o regulă generală, candidatul cu numărul cel mai mare de voturi într-un stat obține toți electorii. În aceste condiții, strategii de campanie își stabilesc priorități în funcție de inclinații traditionale ale alegătorilor dintr-un stat sau altul și de ponderea statelor în Colegiul Electoral.

Este suficient să aruncăm o privire pe harta electorală pentru a constata că dacă, de exemplu, câștigă în California cu un vot diferență, un candidat ar avea mai mulți electori decât dacă obține victoriă clare în Nevada, Oregon, Washington, Idaho, Utah, Arizona, Montana, Wyoming și New Mexico, luate la un loc. Așa se explică faptul că, deși diferența în votul popular între Bill Clinton și George Bush a fost de numai 5 procente (43% Clinton și 38% Bush), cea din Colegiul Electoral creează aparența unei victorii mai clare (370 de electori pentru Clinton și numai 168 pentru Bush).

În condițiile în care aproape toate sondajele îl indicau favorit în săptămâna premergătoare alegerilor pe Clinton în New York, California și Illinois (99 de electori), se aprecia că singura șansă a lui Bush ar fi fost ca pe lîngă statele unde era favorit (Texas și Florida) să câștige în cîteva state din centrul și estul țării, între care Michigan, Ohio, Pennsylvania și New Jersey, ceea ce s-a întâmplat.

Se apreciază de asemenea că o prezență relativ mai mare la urne l-ar fi favorizat pe Clinton, ipoteză de altfel verificată: 55% dintre americanii cu drept de vot s-au prezentat la urne, față de numai 50% cu patru ani în urmă.

Să astfel s-a scris istoria uneia dintre cele mai spectaculoase victorii electorale împotriva unui președinte în exercițiu.

Corespondență din Washington

PEISAJ DUPĂ BĂTĂLIE

Un președinte american a fost înfrânt în alegeri, în ciuda faptului că mandatul său va marca în istorie încheierea războiului rece și dispariția comunismului, în formele sale tradiționale, anihilarea unora dintre cei mai temuți dictatori și inaugurarea unei perioade în care Statele Unite devin singura mare putere dinamică și viabilă pe plan mondial.

În ianuarie 1991, peste 90% dintre americani apreciau pozitiv prestația președintelui Bush. În noiembrie 1992, acesta avea să piardă alegerile pentru un nou mandat. Cum a fost deci posibil? Mai întii, datele tehnice...

Democrații au revenit la Casa Albă după 12 ani de absență.

Cum a fost posibil?

Întrebare pe care continuă să și-o pună, probabil, susținătorii campaniei republicane.

După războiul victuos din regiunea Golfului Persic, George Bush se bucura de o popularitate fără precedent pentru un președinte la mijlocul mandatului său. De atunci însă, semnalele oferite de economie s-au dovedit din ce în ce mai alarmante, pe fondul unei crize globale; pentru a folosi un singur indicator – deși ar mai fi numerosi alții de luat în considerare – somajul în Statele Unite a crescut, în respectivul interval, de la 6,5 la 7,5%, mai mic decât în Vestul Europei, de exemplu, dar mai mare decât media anilor '80, cind republicanilor – Reagan și Bush – le-a fost încredințată Casa Albă. Apoi mai există și percepția că din rațiuni ideologice, sau pur și simplu dintr-un exces de incredere, administrația republicană și președintele negau public pînă și existența problemei, adoptând o atitudine pasivă și lăsind aproape exclusiv depășirea situației pe seama pieței libere și a agenților economici particulari. Pe măsură ce vizibilitatea publică a crizei a crescut și alegerile se apropiau, răspunsurile administrației oscilau între eschivă și derută. Apropiindu-ne de momentul electoral, campania republicană a demarat greu, lăsind impresia că mai era purtată de iluzia unui reviriment economic spectaculos care ar fi facut din realegerea președintelui Bush un exercițiu facil.

Convenția Republicană a fost acaparată de aripa conservatoare a partidului, propunindu-și în mai mare măsură etalarea unei ideologii decât un răspuns pozitiv la problemele reale și arăzoare ale populației. Prestația președintelui în primele două dezbateri au

fost și ele neconvingătoare, iar ofensiva de campanie, declanșată odată cu cea de-a treia dezbatere, s-a dovedit tardivă. Atacurile d-lui Bush, vizând credibilitatea guvernatorului de Arkansas, nu au gasit decât un eșou redus în comparație cu cele ale lui Clinton și Perot, vizând performanța economică a administrației.

Și apoi nu este de desconsiderat – atunci cind căutăm explicații – și "factorul Clinton", argumentul tinerei, argumentul unei noi generații de lideri politici...

Guvernatorul de Arkansas – un candidat care s-a luptat cu prejudecăți și obstacole, aparent de nedepășit la începutul campaniei sale pentru Casa Albă. A înțeles, se pare, mai bine momentul psihologic și istoric, ceea ce a devenit mai vizibil odată cu selectarea la fel de pozitivă a senatorului de Tennessee, Al Gore, pentru funcția de vicepreședinte.

De atunci s-au înmulțit sloganele legate de schimbare, de nevoie de nou și și-a făcut loc ideea că "la vremuri noi se impun oameni noi", cu un alt tip de experiență și alte percepții asupra realității globale. Electoratul preocupat de erodarea supremaciei economice a Americii, cu consecințele sale asupra nivelului de trai, a răspuns pozitiv la stimulii campaniei democratice. Același electorat și-a dorit să pună capăt relației tensionate dintre executiv și legislativ, care a dus în cîteva rînduri la blocaj decizional.

Din ianuarie 1993, atât Casa Albă, cit și cele două Camere ale Congresului vor fi controlate de democratii. Si astfel "votul de protest" a prins contur, în special votul celor numiți aici "democrați Reagan", reprezentanți ai clasei de mijloc din suburbiiile marilor orașe, care în anii '80

au sprijinit pe republicani la Casa Albă și care acum au înclinat balanța în favoarea lui Clinton.

Si apoi – dacă analizăm cauzele celor întâmplate – să nu-l uităm pe Ross Perot, miliardarul texan care a obținut 19% din votul popular, mai mult decât oricare candidat independent de marile partide, de la Roosevelt încoace. "You are the boss, I am Ross" a devenit o deviză a campaniei sale, cu accente populiste dar și substanțiale. Acest slogan sublimiază unul dintre adevărurile care stau la baza democrației americane și care a fost reafirmat de cele ce aveau să se întimplă: președintele, membrii Congresului sau ai administrației sunt funcționari publici alesi, angajați de populație pentru a servi interesele tuturui chiar dacă uneori relația se mai inversează, accidental. Dacă în calitate de angajat al unei firme particulare comișii – cu voie sau nu – erori care îi nemulțumeșc pe patron, riscul este să fie concediat; să se întâmple și în viața publică, într-o democrație patronul fiind de data aceasta colectivitatea celor cu drept de vot. Un președinte, sau oricare alt funcționar public sau politician ales, nu este un simbol sau o entitate inastabilă, identificată cu țara sau cu interesul național. Un astfel de funcționar public ales devine extrem de vulnerabil atunci cind cei pe care îi servește au motive să creată că nu a înțeles sau nu a acordat suficientă atenție problemelor pe care ei le consideră importante.

Istoria este cea care "face media" realizărilor unei președinții, și d-l Bush și-a exprimat speranța că aceasta îi va fi favorabilă. 62% dintre americani au decis însă că acum este nevoie "de schimbare", iar 43% au încrezîntat cîrma – pentru prima dată – unor expoziții ai unei generații născute după cel de-al doilea război mondial, care și-a trăit adolescența și tinerețea pe fondul mișcărilor pentru drepturile civile și ale războiului din Vietnam, care s-a maturizat în anii războiului rece și al conservatorismului economic și care, îată, acum preia inițiativa într-o America și o lume schimbată în bine, care oferă însă noi repere de competiție și care aruncă ideologile în umbra pragmatismului.

VLAD SPENCER

Redacția "22": Gabriele Adameșteanu (redactor-șef), Rodica Palade (redactor-șef adjunct), Gabriele Andreescu, Andrei Cornea (publiciști comentatori), Andreea Pora (șef secție), Oana Armeanu (redactor), Mariana Dinu (secretar general de redacție), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Cornelia Nicolae (contabil), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Manuela Gheorghiu (corectură), Gina Marin (fotoreporter), Didina Marc, Maria Filip (procesare texte), Mircea Ionescu, Ioan Condor, Mihnea Chiulă (difuzare).

Responsabil de număr: Rodica Palade

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, Fax. 14 15 25.

Tiparul executat la
TIPOREX srl
Tehnoredactare
computerizată
Vali Alexandru